

IRIS

3/25

ročník 23 | číslo 3 | léto – podzim 2025
NEPRODEJNÉ



06 | **Kdo chová
více lvů**

07 | **Třetí potomek
na cestě**

18 | **Ekologické
Emiráty**

Prázdninová štafeta letos odstartovala slavnostně

Za přítomnosti 1. náměstka hejtmana Plzeňského kraje Petra Vanky

Nově vznikající FAMILI ENVI POINT v Borském parku v režii Sdružení IRIS připravil pro své příznivce i náhodné návštěvníky poslední červnovou sobotu opravdu bohatou nabídku environmentálních aktivit. Pod souhrnným názvem Pětkrát v jednom nabídl ve formě dovednostního, naučného a soutěžního programu vítání léta, loučení se školou, start do prázdnin a také připomínku magické svatojánské noci. Oheň a vůně opékaných špekáčků navodila stylovou atmosféru pro ostrý start 22. ročníku Prázdninové štafety – velkého rodinného putování po turistických cílech Plzeňského kraje. Ten se konal u nedaleko stojící obří ruky připomínající poslední stejnojmenný film plzeňského rodáka Jiřího Trnky. Umělecké dílo bylo vztýčeno právě před deseti lety, v roce, kdy byla západočeská metropole jako po Praze druhé místo v ČR Evropským hlavním městem kultury. Slavnostního aktu se zúčastnili první náměstek hejtmana Plzeňského kraje Petr Vanka, hlavní pořadatel a také vítěz roku 2012 Jan Souček. Už jako dospělý si přišel s maminkou zavzpomínat a hned se stal středem pozornosti a otázkou novinářů. (zh)



Foto IRIS Miroslav Volf

Prázdninovou štafetu 2025 oficiálně zahájili v Borském parku pánové Petr Vanka (druhý zleva) a PhDr. Alois Žížka za pořádající organizaci. Čestnými hosty byli paní Dagmar Krásná se synem Janem Součkem, který v roce 2012 vyhrál hlavní cenu a s rodinou se podíval až do Paříže.

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Novým atraktivním druhem savce v plzeňské zoo se stal v roce 2025 bérceun Petersův. Přivezený pár obsadil expozici v denní části pavilonu afrických savců naproti mangustám žiháným. Bérceuní Petersovi jsou zvířata, která noc tráví zahrabána v substrátu a během dne se vypravují na lov – zejména hmyzu, ale milují také žížaly.

Foto Kateřina Misíková

Příroda jim není lhostejná. Naopak

Zelenou stuhu za péči o zeleň a životní prostředí si v letošní soutěži Vesnice Plzeňského kraje vybojovaly Kornatice na Rokycansku. Jejich občané v posledních pěti letech vysázeli svépomocně 380 ovocných stromů tradičních a krajových odrůd. V okolí obce tak vzniklo několik alejí. Stromek do života dostává symbolicky i každý novorozenec.

Loni tutěž stuhu vyhrála rekreační obec Babylon. Ocenila též iniciativu Spolku Babylon, kdy nechal na vybraných lokalitách uskutečnit odborný botanický průzkum. A soupis zjištěných druhů. Jsou mezi nimi taktéž ohrožené rostliny, např. bledule jarní nebo prstnatec májový.

První ročník celostátní soutěže Vesnice roku se uskutečnil v roce 1995, takže letos už je třicetiletá. (zh)

Jaro začíná pro čápy již v únoru, s odletem neotálejí

Čapí páření.
Foto Miroslav Rezek



Již před koncem února mapa na webu birdlife.cz prozrazovala, že čápi bílí se v západních Čechách objevili už v Dobřanech, Domažlicích, Františkových Lázních, Chebu, Kdyni, Klatovech, Rokycanech a Spáleném Poříčí. Tedy rozhodně nejen v nejteplejších místech regionu. Například v Chebu dosedl první z páru bíločerných ptáků již 19. února. O tři dny později už byl pár kompletní. V dřívějších letech přilétali čápi bílí vesměs až v březnu. U nás ptáci pobývají přibližně polovinu roku. Přípravovat na odlet se začínají již od poloviny srpna. Často jsou vidět ve skupinách houfujících se na polích.

Čápi ze západních Čech migrují tzv. západní cestou a zimu přecházejí v jihozápadní Evropě. Na rozdíl od čápů, kteří využívají tzv. východní tahovou cestu a zimují v jižní Africe, to k nám mají mnohem blíže. Někteří jedinci vzhledem k teplým zimám posledních let do exotických krajín ani neodletají.

Většina našich čápů se však stěhuje převážně jihovýchodním směrem přes Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko do Turecka a dále přes Izrael do Afriky, konkrétně až do Jihoafrické republiky, což je 9 až 10 tisíc kilometrů. Díky satelitnímu sledování bylo zjištěno, že při podzimním tahu uletí denně 300 až 400 kilometrů. (zt)

CITÁT TOHOTO ČÍSLA:

Pokud máš v srdci zelenou větvíčku, brzy ti na ni usedne zpívající pták.

Čínské přísloví

PODPORUJÍ NÁS:



Město Plzeň



Vodárna Plzeň



Výpovědi na plotech

František Hykeš

Tak zvaným plotovkám fandím. Že nevíte, o čem je řeč? O improvizovaných výstavách většinou dětských výkresů, ale třeba i různých vzkazů občanům obce na plotech u mateřských, občas i základních škol. Zejména v menších místech. Najdou se ale výjimky – třeba MŠ na Hlavní v Mariánských Lázních. Je to dobrý nápad. Škola se tímto jednoduchým způsobem prezentuje okolí, dění za jejími zdmi – šikovnost, nápaditost, vynalézavost dětí – přestávají být skryté a anonymní.

K letošnímu měsíci knihy a čtenářů – vyvěsili na plotě ZŠ ve Chválenicích na jižním Plzeňsku tematickou plotovku věnovanou dětské beletrii. Příslušník starší generace, v porovnání dědeček školáků, se až divil nakolik se změnila naše a jejich knižní skladba. Kolik jmen ze seznamů oblíbených autorů zmizelo a kolik jich naopak přibýlo. Ti současní byli určitě v převaze. Ano, titulů jsou v knihkupectvích stovky a vycházejí stále nové. A se čtením u dětí, jak by se mohlo zdát dle jejich příklonnosti k moderní technice, prý to není až tak zlé, prozradily mi paní učitelky prvňáčků až pátáčků. Dobrá zpráva. Poučná informace díky jedné plotovce. Takže ať v novém školním roce přibudou též u dalších škol.



Gepard štihlý súdánský

Foto Jaroslav Vogeltanz

Rychlou čtyřku vede gepard, uzavírá medvěd

Zvířecím rekordmanem ve sprintu je gepard štihlý. Nejvyšší naměřená rychlost byla 104 km/hod. Takový výkon ovšem dokáže vyvinout pouze asi na vzdálenost 200 m. Geparda štihlého v poddruhu súdánský chová plzeňská zoo od roku 2010. V současné době jsou to dvě samice.

Podstatně méně známým zdatným běžcem je vidloroh americký. Sedmadesátikilometrovou rychlostí uběhne až několik kilometrů. Zvládne to díky neobvykle velkému srdci a plicím. Zvíře je jediným zástupcem čeledi vidlorohovitých. Je poměrně blízkým příbuzným žirafám a okapi. Hmotnost se pohybuje podle pohlaví v rozmezí od 40 do 60 kg. V Severní Americe žije vidlorohů přibližně 700 000. Před příchodem bělochů to ovšem bylo mezi 40 a 50 miliony.

Galerii zdatných zvířecích běžců uzavírají bizon americký a medvěd hnědý. Prvý, ač budí dojem těžkopádného tvora, se dokáže rozběhnout až šedesátikilometrovou rychlostí a medvěd je o dvacítku pomalejší. (zt)

Novinka pro cyklisty

Další komfort pro cyklisty a koloběžkáře v Plzni představují nové cykloboxy. Jedním z míst, kde jsou k dispozici, je rovněž prostranství před hlavním vchodem do Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Uchování kola nebo koloběžky na dobu kratší 24 hod. je zdarma.

Nové cykloboxy pro maximálně 20 kol a koloběžek vyšly Město Plzeň včetně instalace na více jak jeden milion korun včetně DPH. (zt)

Tři sta milionů let s námi

Definice bryologa (odborníka zabývajícího se mechy) Josefa Plačka je velice výstižná: „Obecně se jedná o skupinu přehlížených rostlin, neboť nejsou velké, nevynikají nápadnými květy nebo plody, nejedí se.“ Opomíjeny jsou ovšem neprávem. Už proto, že vývojově jsou nenápadnými pamětníky prvoroh. „Nejenže vznikly v té době,“ vysvětluje J. Plaček, „ale do dnešní doby přetrvaly v nezměněné podobě. V určité nadsázce o nich můžeme tvrdit, že jsou to živé fosilie. Zkameněliny mechorostů, které známe z období devonu a karbonu, se svojí podobou takřka shodují s tím, jak vypadají aktuálně. Mechrosty jsou už tak s námi 300 milionů let!“

V ČR roste přibližně 1 000 druhů mechů z celkové počtu asi 10 000 taxonů na světě. Botanický systém je dělí do tří skupin. Jedna z nich – játrovky – dokážou žít i vysoko v horách nebo v Antarktidě.

A jak je to s délkou života mechů? Rozdílně. Citujme opět J. Plačka: „Existují druhy s velmi krátkým životním cyklem v řádů týdnů. Na druhou stranu např. u běžného lesního druhu rokytníku světlého byl prokázán věk 80 let. Naprostým rekordmanem v délce života je štihlík krivozobý, u něhož podle publikovaných údajů byla délka života odhadnuta na 2 800 let. A věk rašeliničků, ten nelze vůbec určit. Nahoře rostlina přirůstá a dole odumírá, a to se děje po celý jeho věk. Jejich délku života tak můžeme považovat za „věčnou“.“ (kd)



Roháč obecný
Foto Vlastimil Cihlář

Nejprobádanější země

Sběratelství hmyzu má u nás dlouholetou tradici. Dokonce se dostalo i do poněkud ironického rčení „pozval ji na sbírku motýlů“. Sběratelé hmyzu se sdružují v České společnosti entomologické. Ta má v současnosti kolem 570 členů, což je v přepočtu na počet obyvatel nejvíc na světě. Díky tomu se ČR řadí z hlediska hmyzu k nejprozkoumanějším zemím. (zt)

TOTO SE POVEDLO PLZEŇSKÝM TERARISTŮM



Šest mlád'at se má zdárně k světu

Zmije pavoučí (*Pseudocerastes urarachnoides*) byla popsána teprve v roce 2006, i když ji zoologové zaznamenali už v 60. letech 20. století. Až do roku 2023 žila v lidské péči pouze u tří chovatelů. Od jednoho z nich, který ji jako první rozmnožil, zoo Plzeň získala v uvedeném roce chovný pár a od té doby ji představuje návštěvníkům. Stala se tak jedinou zoo na světě, která tuto jedovatou horskou íránskou zmiju vlastní! Letos v létě – 27. a 28. července – se plzeňskému páru vylíhlo šest mlád'at. Stalo se tak po 42 dnech inkubace a všechna se mají zdárně k světu. Plzeňská zoo je stále jedinou zoologickou zahradou na světě, jež zmije s pavoučím výrůstkem na ocasu chová a vystavuje. Návštěvníci uvidí v teráriu expozice nejedovatějších hadů světa Království jedu vedle rodičů dokonce též jedno mládě!

„Samice snesla šest vajec už v pokročilém stadiu vývoje embrya. Běžná inkubace u hadů je kolem šedesáti pěti dní, zmije pavoučí ale nosí vejce po část času inkubace ve svém těle,“ vysvětlil ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček, sám nadšený chovatel a milovník plazů. V minulosti se účastnil též několika expedic za těmito zmijemi na nehostinná a nebezpečná území v Íránu.

Mlád'ata měla při vylíhnutí z měkkých kožovitých vajec hmotnost kolem 12 gramů. „Potom, podobně jako lidské dítě, tak trošku ztratila tím, jak stráví žlutkový vajíčko. Takže pak vážila okolo jedenácti gramů. A jak začala žrát, šla hmotnost hned nahoru,“ popsal dny po vylíhnutí kurátor terarijních živočichů Karel Kodejš a doplnil: „Při vylíhnutí měřily malé zmije okolo patnácti centimetrů. Do začátku září vyrostly asi o centimetr. Jejich rodiče mají zatím kolem osmdesáti centimetrů.“

Unikátního odchovu bylo možné docílit díky speciálnímu teráriu pro dospělé zmije pavoučí, kde chovatelé přesně simulují podmínky v íránských horách s extrémními výkyvy nočních a denních teplot až o desítky stupňů Celsia. Terárium má počítačem řízené prostředí, přívod studeného vzduchu,

klimatizaci, čidla hlídající teplotu, nechybí kamerový systém. Rozmezí teplot v teráriu je na vybraných bodech zhruba od 14 do 40 °C.

Had se potravně specializuje na ptáky. Aby je nalákal, má na konci ocasu výrůstek, který vypadá jako tělo a nohy pavouka. Při lovu stočí zmije ocas před hlavu a „pavoukem“ na konci ocasu třepe. Pták, který myslí, že si uloví pavouka, se tak nakonec sám stane kořistí. Mlád'ata ještě pavoučí výrůstek nemají, připomíná ho jen bambulka na konci ocasu. Ta se v dospělosti změní v „tělo pavouka“ a prodloužené šupiny vytvoří „pavoučí nohy“.

Lovit ovšem zatím malé zmije díky péči chovatelů nepotřebují. V zoo je krmí zhruba jednou týdně myšátky nebo malými gekony. Mlád'ata ale už mají jedové zuby a kořist otráví. „O jejich jedovatosti, o účinku na člověka, se toho moc neví, protože jak je to vzácné zvíře, tak našťastí ještě nebyl zaznamenán žádný případ uškutnutí z přírody ani z chovu,“ uvedl K. Kodejš.

Zmije má dokonalé maskování. Žije ve skalách mezi kameny sádrovce a vápence a tomu je přizpůsobeno i její šupinaté tělo, splývající barvou i strukturou s pozadím. (rz)

Chřestýšovec mangšanský MÁ NOVOU EXPOZICI

Chřestýšovec mangšanský je ohrožený zmijovitý had vyskytující se na malém území v jižní Číně. Hora Mang, jeden z vrcholů nízkého pohoří, a centrum chráněného území Mangshan national forest, v němž tento druh žije, mu dala též latinské jméno – *Protobothrops mangshanensis* – „z hory Mang“.

Jelikož jde o horský druh vyžadující pro svůj komfort chladnější klima s nočními teplotními poklesy a nízkou teplotou v zimě, získaly dva páry hadů terárium po krajích mřížkovaných naproti expozice želv obrovských, kde lze tyto vhodné teplotní podmínky poskytnout. Nová podoba této expozice mimo jiné umožňuje taktéž vhánění studeného vzduchu ze střechy pavilonu za letních nocí a v období zimování i přes den.



Typická poloha chřestýšovců mangšanských je na větvích nad umělou horskou bystřinou, kdy nehnutě čekají na kořist, jíž jsou ptáci. Všímavý návštěvník nepřehlédne výrazný světlý konec ocasu, který had používá k lákání ptáků; při spatření kořisti s ním začne kroutit a ocas tak připomíná červa.

Vedlejší expozice je nově obsazena dlouhokrčkou McCordovou a gekonem obrovským. První z plazů je sladkovodní želva s krkem téměř stejné délky jako je krunýř. Je endemitem (vyskytuje se tedy pouze zde) indonéského ostrova Roti. Patří mezi kriticky ohrožené živočišné druhy. Přesto je vyhledávaná sběrateli – obchod s ní je samozřejmě zakázaný.

Gekon obrovský obývá Přední a Zadní Indii. Má noční aktivitu. Ozývá se silným hlasem připomínajícím psí štěkot. (kola)

Foto 2x Kateřina Misíková

Záhada malého varaního vajíčka

Po čtyřleté odmlce se o prázdninách radovali teraristé z mláďat varana Mertensova. Nejpozoruhodnější je, že se do vejce dlouhého 6,5 centimetru vtěsnilo mládě, jež včetně ocasu měří 27 cm! Inu, příroda. Někdy dokáže být neuvěřitelná kouzelnice.

Početná skupina severoaustralských středně velkých varanů čítající čtyři páry tajila svoji snůšku takřka do poslední chvíle. „Objevíli jsme ji až v pokročilém stádiu inkubace. Samice místo s nakladenými vajíčky pečlivě ukrývaly,“ prozradil kurátor terarijních živočichů Karel Kodejš. „Jako první přišla na svět trojice varánků.“

Návštěvníci Zoologické a botanické zahrady města Plzně mohou varana Mertensova pozorovat v expozici poblíž obcestvení Zobání u zborozce. Druh je silně závislý na přítomnosti vody, ve vodním prostředí se i rozmnožuje. Ve vodě též loví; přirozenou potravou těchto varanů jsou ryby, ale také hmyz. V chovu dostávají navíc myšátka. (Iš)



Foto 2x Kateřina Misíková



Milé překvapení v pavilonu Sonorské pouště

„Poprvé za dobu chovu chřestýše rohatého mohavského přišla na svět mláďata,“ sděluje s radostí v hlase kurátor terarijních živočichů Karel Kodejš a pokračuje: „Jelikož jsou chřestýši vejcoživorodí, odpadá tak fáze inkubace vajec a mláďata se jednoho dne objeví v teráriu u dospělých. Na rozdíl od nich však nejsou schopna chřestit. Chřestidlo je totiž tvořeno odumřelými šupinami, které přibývají při každém svlékání. K tomu úvodnímu dojde během prvních několika dnů života, takže jim přibude též první článek chřestidla.“

Chřestýš rohatý, poddruh mohavský je had vyskytující se na poměrně omezeném areálu na jihu Arizony a severozápadě mexického státu Sonora. Není ani běžně chován v zoo. V ČR ho lze spatřit v rámci zoologických zahrad pouze v Plzni, kde žije v pavilonu věnovaném Sonorské poušti, a v pěti zařízeních v USA,“ prozrazuje ještě kurátor.

Pěstitelská výzva

Od roku 2010, kdy Zoologická a botanická zahrada města zahájila ve spolupráci s Odborem životního prostředí Krajského úřadu Plzeňského kraje a Správou Chráněné krajinné oblasti Český les projekt Ochrana zvláště chráněných druhů rostlin Plzeňského kraje v kultuře (ex-situ), v ochranném popředí stanul kriticky ohrožený **zimozelen okoličnatý** (*Chimaphila umbellata*) z čeledi vřesovcovitých.

Proč právě on? Když těžištěm jeho sporého výskytu jsou jižní a východní Čechy a jihozápad Moravy? Poněvadž v té době probíhaly mezi zoology a botaniky velké diskuse, co je složitější rozmnožovat, a tak zachovat pro budoucnost – živočišné či rostlinné druhy? A pěstování zimozelenu v kultuře je setsakra oříšek, protože je vázán na mykorrhizu, tedy na spojení se symbiotickými půdními druhy hub. Samozřejmě jen některými. Takže to byla velká výzva. Nebo proto, že se tři roky před spuštěním projektu objevil v počtu několika desítek rostlin na zcela nové lokalitě na severním Klatovsku? Důležité je, že se jeho umělé pěstování v pěstitelském zázemí zahrady podařilo! Už to je veliký úspěch. A každá vypěstovaná rostlinka je poklad, neboť celkový počet divoce rostoucích stálezelených do čtvrt metru vysokých polokeřů se odhaduje v celé republice přibližně jen na 300. A číslo má klesající tendenci.

Zimozelen okoličnatý je u nás jediným zástupcem rodu zimozelen. Nejčastěji se vyskytuje ve světlých suchých lesích, v červnu až srpnu kvete narůžovělými zvonečkovitými kvítky opylovanými hmyzem. Listy jsou tmavě zelené, kožovité, lesklé. Vzdáleně připomíná brusinku. (rz)



Foto (repro) – zdroj Wikipedia



Foto Kateřina Misíková

Asistovaná reprodukce – může fungovat i u nosorožců

V polovině srpna navštívil plzeňskou zoo tým doktora Thomase Hildebrandta z IZW (Leibniz Institute for Zoo and Wildlife Research) z Berlína a jejich kolegů z Taman Safari v Indonésii. Důvodem pracovní návštěvy byl odběr spermatu od zdejšího samce nosorožce indického. Tento odběr je důležitý v rámci vyzkoušení nové metodiky asistované reprodukce, která se aktuálně stanovuje pro asijské druhy nosorožců. Odebraný vzorek byl zamražen a bude ponechán k budoucímu využití. Celá akce proběhla díky profesionalitě sešlapaného týmu rychle a bez komplikací. Byla tak zahájena dlouhodobá spolupráce plzeňské zoo na tomto projektu.

Embryo do těla nosorožčičky samice se podařilo již vložit mezinárodnímu týmu BioRescue. Metodu vycházející z lidské asistované reprodukce vědci vyzkoušeli s embryem nejzávažnějšího z nosorožců – nosorožce bílého severního. Břeží samice – náhradní matka – ale později uhynula na infekci související se záplavami, i tak je to ale velký pokrok ve snahách zabránit vyhynutí bílých nosorožců. Tím spíše, že vědci už mohli představit asi 6,5 cm velký plod, který z přenosu embrya vzešel. V čele týmu BioRescue stál rovněž již zmíněný doktor Thomas Hildebrandt. Ke světovému průlomovému úspěchu řekl: „Trvalo mnoho let, než se nám to podařilo. Jsme nadšení, že teď máme důkaz, že tento přístup je možný. Tato technika dobře funguje u lidí a také u domestikovaných zvířat, v případě dvoutunových nosorožců byla však zcela neprobádaná.“ (mv + zt)

Kdo chová více lvů? Zoo nebo soukromníci?

Poslání moderních oficiálních zoologických zahrad je jasně definované a poměrně široké. Vzhledem k rozšiřujícím se soukromým chovům šelem i různým neoficiálním chovům určených veřejnosti, ovšem ne vždy s patřičnou chovatelskou úrovní a technickým zabezpečením, pro ně přibývá další úkol. Poskytnout útulek pro odebraná zvířata – predátory. V případě lvů se této úlohy ujala Zoo Zlín. Následující čísla jsou poněkud zvláštní a zarazující: Zoologické zahrady v ČR chovají 68 lvů, u soukromníků je jich evidován téměř dvojnásobek – 131 jedinců. Skutečný počet však může být kvůli nelegálním chovům ještě vyšší.

Nepovolený chov šelem odhalili veterináři rovněž v Plzeňském kraji, konkrétně u jednoho z rodinných domů v Rokycanech.

(zt)

Odložená ovce? Kdepak. Šumavka je velkým pomocníkem ochranářů

Že mohou být mezi oblíbenými zvířaty, zvláště dětských návštěvníků, při návštěvě zoologické zahrady též docela obyčejná zvířata, dokládá ovce domácí. A zájem o ni na statku Lüftnerka. Na západě Čech s mírným přesahem do Bavorska se chovala v plemeni ovce šumavská čili šumavka, na Moravě to byla zas valaška. Minulý čas je na místě, poněvadž jsou to zvířata patřící už prakticky minulosti. Proč, vysvětluje Jakub Hromas, předseda základní organizace Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) Šumava ve Vimperku. „Žijeme v době umělých vláken, globalizovaný svět umožňuje dovážet výrobcům nejkvalitnější a současně ekonomicky nejvýhodnější vlnu. A vlna šumavek je hrubá, zcela neschopná konkurovat světové nabídce.“

Uvedená organizace chovala v roce 2010 dvacet šumavek. Jejich současný počet se pohybuje mezi 50 až 55 zvířaty. Jakou má logiku tento nárůst? „Dříve od nás vlnu odebírala jedna tradiční řemeslná tkalcovna tady na Šumavě, ale s produkcí už skončila. Neužívali se. Takže jsme rádi, když alespoň o nějaké množství projeví zájem školy nebo různé kroužky. Pro naši ochránářskou práci jsou však nepostradatelnými pomocníky,“ objasňuje J. Hromas. Formou pozemkového spolku se staráme o přírodně velmi cenný a zajímavý kopec Velká Homolka nad Vimperkem. Bez pastvy by se nám jen těžko dařilo udržovat tamní krátkostébelné trávníky s výskytem např. mateřídoušky vejčité, na níž je vázán nejceněnější tam žijící druh – modrásek černočerný. Ovšem zákonem chráněných živočichů nebo řazených v červeném seznamu ohrožených druhů se zde vyskytuje na čtyřicet! Jak přibíráme do naší ochrany další přírodní významné lokality, ruku v ruce s tím rozšiřujeme počty chovaných ovcí. Do podhorské a horské přírody byly vyšlechtěny, jsou odolné, skromné, prostě pro nás ideální,“ vypočítává jejich přednosti J. Hromas.

Ovce domácí a o šumavce to platí obzvlášť, mají vlnu bohatou na lanolin. Žlutá mazlavá látka vylučovaná mazovými žlázami je chemicky příbuzná vosku. Je vodovzdorná, takže vynikajícím způsobem chrání ovce před promočením a následně prochlazením. Prostě činí je adaptovanými na drsné podmínky šumavské přírody. Přestože je lanolyn využitelný v kosmetickém, kožedělném, dokonce v samotném textilním průmyslu, ale také v lékařství, před zpracováním vlny na přízi, ale i na plst, se musí z velké části nebo úplně ze surové vlny odstranit. Takže další minus pro šumavky.

Zoologické zahrady a občas i nějaká ta farma chovají ovci domácí jako připomínku našich chovatelských tradic, pro zachování její genové rezervy; je zahrnuta dokonce do světového genofondu ohrožených plemen hospodářských zvířat. Ochranáři přírody pro ni našli navíc nové uplatnění: Je pro ně už neodmyslitelným pomocníkem. Přičinlivým pracantem na zamokřených loukách i strmých svazích.

Text a foto František Hykeš



Třetí potomek na cestě!

Samice nosorožce indického Manjula (*2008 Tierpark Berlin) čeká třetího potomka! Na doporučení evropského koordinátora chovu bylo opět přistoupeno k připouštění samce a samice. Úspěšné spojení se samcem Baabuem (*2004 Zoo Basel) se povedlo loni v létě – přesně 31. července 2024. Mládě by tak mělo přijít na svět na samém konci letošního roku. V Plzni byla dosud odchována dvě mláďata (Maruška v roce 2014 a Růženka-Shakti v roce 2017). Obě samice již přivedly na svět svého prvního potomka. V ČR chová v současnosti nosorožce indické pouze jediná zoo, a to plzeňská. V Evropě jsou tato zvířata aktuálně ve 32 zoologických zahradách. Plzeňský chov začal před 15 lety v roce 2010 díky výstavbě nových afrických a asijských expozic vybudovaných na základě evropské dotace. (mv)

Už patří k údržbářům krajiny

Jaky domácí chovala plzeňská zoo s přestávkami téměř 70 let. Letos v létě chov ukončila (přerušila) takzvanou deponaci poslední samice k dlouholetým chovatelům a pastevcům ze základní organizace Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) Libosváry na Domažlicku. Ti patří mezi průkopníky pastvy, coby nástroje ochrany přírody. Během 30 let nasbírali rozsáhlé zkušenosti s pastvou ovcí, koz, skotu a koní. Jáci podle nich spasou vše od podmačené louky po skalnatou step. Bravurně se pohybují v jakémkoliv terénu. Ochotně se stěhují, rádi cestují, jsou ideální parťáci na údržbu málo úživných a členitých ploch.

Motto libosvářských ochránců zní: „Už nemáme potřebu zachraňovat celý svět. Musíme nechat něco i ostatním. Vždyť nás na Zemi žije přes sedm miliard.“ Takže pečují o několik významných a cenných lokalit na Domažlicku a Tachovsku. (zh)

Afrika v plzeňské radnici

Bez deseti dnů patřil celý červen mázhauz plzeňské radnice Africe. Návštěvníky sem přivedly fotografie Mariana Vágnera a Emila Franče z jejich cest po afrických národních parcích i snímky ze zoologických zahrad. Výstavu s názvem Afrika včera a dnes doplnily rovněž zajímavosti a exponáty z místní zoo.

„Bylo těžké z toho množství fotografií vybrat několik desítek pro tuto výstavu. Já fotím na mobil, ale Emil jako skvělý fotograf pořizuje snímky profesionálním fotoaparátem. Jen v Tanzánii nafotil asi pět tisíc fotografií a já dalších dva a půl tisíce,“ svěřil se médiím Marian Vágner, vnuk legendárního zoologa, cestovatele a zakladatele Safari Parku ve Dvoře Králové nad Labem Josefa Vágnera. Ten v minulosti úzce spolupracoval též s plzeňskou zoo. „Ta spolupráce začala v polovině 70. let příjezdem prvních zeber Chapmanových, dále antilop losích, dnes už zapomenutých buvolů kaferských a průběžně dalších druhů antilop,“ připomenul při slavnostní vernisáži výstavy zásluhy Josefa Vágnera tiskový mluvčí plzeňské zoologické a botanické zahrady Mgr. Martin Vobruba.

Marian Vágner se narodil v roce 1974 ve Dvoře Králové nad Labem. Do Afriky se podíval poprvé v roce 1990. Po pěti letech se sice vrátil do vlasti, ale věděl, že se na vzdálený kontinent bude navracet. V současnosti je průvodcem v Safari Parku Dvůr Králové, ale také již několik let průvodcem právě v Africe. Lidé s ním zažívají nezapomenutelné zážitky v Tanzánii, Keni, Namibii nebo na Madagaskaru, protože rozumí nejen místním obyvatelům, ale i jejich kultuře. Po dědečkovi zdědil odhodlání pro ochranu afrických zvířat.

Emil Franče se narodil v roce 1983 v Plzni. Již 15 let je studentem japonské kaligrafie. Fotografie je jeho dlouholetá velká láska. Ze všeho nejraději fotografuje zvířata v zoologických zahradách. Dlouhé hodiny dokáže prosedět především v pražském pavilonu goril. Zoo pravidelně navštěvuje jak v ČR, tak i při cestách do zahraničí (USA, Nizozemsko, Francie, Rakousko, Německo, Rusko, Lotyšsko). Autorské výstavy fotografií měl doma (např. dokument o Jiřím Krampolovi), v zahraničí (Belgie, Lotyšsko, Rusko, Slovensko, Velká Británie) to byly výstavy kolektivní. Za mimořádně důležitou považuje ochranu zvířat. Jako sponzor podporuje peněžními dary například Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně, aktivně se zapojuje do prvomájové akce Evropské asociace zoo a akvárií (EAZA) May Day. (zh)



Foto Jaroslav Vogeltanz



Foto 2x Kateřina Mísková

Takin čínský Born odjel do Eindhovenu

První mládě takina čínského narozené v plzeňské zoo (na fotografii ještě s matkou) bylo úspěšně transportováno do Zoo Eindhoven v Nizozemsku.

V první červencové dekádě bylo v domovském výběhu naloženo do transportního boxu, aby ho zkušený řidič dopravní společnosti odvezl v klimatizovaném nákladním automobilu do nového domova.

Podle videa z vykládky zasláného z Eindhovenu bylo zřejmé, že je Born po transportu naprosto v pořádku. (mp)

Šakal čabrakový patří minulosti

Tento zajímavě zbarvený druh psovitě šelmy začal být v Plzni chován v roce 2002 v souvislosti se změnou koncepce bývalého pavilonu šelem a jeho zaměřením na drobnější africké savce. Chovný pár záhy v roce 2004 odchovával trojčata, z nichž oba samci žili od roku 2006 dlouhou dobu v Zoo Dvůr. Později došlo v plzeňské expozici k vystřídání chovaných zvířat; v roce 2022 uhynula poslední samice a počátkem srpna 2025 i poslední jedinec – samec přivezený v roce 2018. Vzhledem k různým okolnostem, mimo jiné k zastoupení druhu v evropských zoo a jeho dostupnosti, nebude chov šakala čabrakového v Plzni již obnoven.

Příbuzný šakal obecný byl jedním z prvních obyvatel plzeňské zoo hned při jejím založení v roce 1926; poté byl souvisle chován v letech 1955–1971 v Doudlevcích i na Lochotíně. V současné době tak menší africké psovitě šelmy v plzeňské zoo zastupuje a reprezentuje pes ušatý (na fotografii). (mv)



BABY BUM U LEMURŮ

V letošním roce se narodila mláďata již čtyřem druhům lemurů. K jarním dvojčatům lemura bělohlavého se v červnu přidali jubilejní 10. malý lemur rákosový a premiérová dvojčata lemuru korunkatých. V minulosti se totiž jejich odchov – vždy jedináčka – nepodařil. Jedno ze dvou narozených mláďat odchovála též samice lemura límcového – primáta, pro nějž je typická soumravná až noční aktivita. V evropských zoo je chován velmi zřídka. V roce 2022 se jednalo o pouhých osm, z toho tři zoo byly české. (mv)



Foto Kristýna Rothová

Desáté mládě lemura rákosového

Jejich největší chovatel – plzeňská zoo

První lemuři rákosoví se objevili v plzeňské zoo již v roce 2008. Úspěšný chov začal ovšem až rokem 2015, kdy získala současný chovný pár. Koncem roku 2016 se mu narodil první potomek. „Jelikož se jedná o kriticky ohrožený druh, žijící pouze v blízkosti madagaskarského jezera Alaotra (odtud i jeho vědecký název *Haplemur alaotrensis*), rozhodli jsme se mu věnovat více prostoru. V roce 2018 jsme sestavili druhý chovný pár a mezi lety 2020 a 2023 jsme byli úspěšní v množení obou chovných párů zároveň. Jelikož se jedná o potravní specialisty živící se rákosinami, je jejich chov zcela odlišný od chovu jiných lemurů,“ informuje kurátorka chovu Ing. Kristýna Rothová a pokračuje: „Vedle kritického ohrožení této poloopice v přírodě se jedná o velmi raritní druh též v chovu v lidské péči. Veškerá populace je soustředěná v šestnácti evropských institucích a celkový počet zvířat nepřesahuje šedesát jedinců. O rozšíření lemura rákosového v zoologických zahradách se zasloužil Durrell Wildlife Conservation Trust v Jersey. Za poslední rok se mláďata narodila jen ve třech institucích, proto nás velmi těší, že jsme jednou z nich. Naše desáté mládě je zároveň také desátým (aktuálně chovaným) lemurlem rákosovým v naší zoo. Toto číslo z nás nyní dělá největšího chovatele v Evropě, a v aktuální situaci také na světě,“ uzavřela s oprávněnou pýchou v hlase kurátorka. (rk)

Posila pro evropskou populaci Lemury korunkaté si u nás prohlédnete jen v Plzni

Zoologická zahrada v Plzni je jediná v ČR, jež chová lemury korunkaté. Před polovinou června se jim narodila, v jejich domově, jímž je Madagaskarský pavilon, dvojčata. Zahrada vlastní tento druh lemuru teprve od roku 2022. „Od té doby jsme měli dva porody. V roce 2022 a 2023. Tito lemuři jsou ovšem na odchov mláďat komplikovaní. Musejí se oddělovat samci a ani tak to nebývá stoprocentní záruka úspěchu,“ prozrazuje kurátorka chovu Ing. Kristýna Rothová. Dopřívuje, že zdejší samice je značně kontaktní vůči návštěvníkům. „Největší problém tak byl při minulých porodech, že ji lidé rozptylovali přes sklo. Tentokrát jsme se proto rozhodli pavilon pro veřejnost zcela uzavřít. Přibližně tak na jeden a půl měsíce, až začnou být mláďata trochu samostatná,“ vysvětlila kurátorka.

V ČR se v minulosti pokoušela o chov lemura korunkatého jen zoo v Ostravě. V roce 2015 zaznamenala i přírůstek. Nyní už s chovem nepokračují. Ani v evropském měřítku se nejedná o početný druh. V rámci Evropské asociace zoo a akvárií (EAZA) ho chová pouze 48 členských organizací. „To se může jevit jako vysoké číslo, nicméně z dostupných informací plyne, že mláďata v posledním roce přišla na svět pouze v pěti z nich. Plzeňská dvojčata jsou proto pro evropskou populaci velice důležitá,“ zdůrazňuje Ing. Rothová.

Lemur korunkatý žije výhradně na severu Madagaskaru v hornaté krajině až do výšky 1 250 m n. m. Obývá především suché, opadavé lesy. Dosahuje velikosti zhruba kočky domácí. Pojmenován je podle charakteristického oranžového zabarvení srsti na hlavě ve tvaru koruny. V barvě srsti se projevuje pohlavní dimorfismus; samec je tmavě šedý, má tmavý ocas, šedé tváře a černý čenich, kdežto samice je světlejší s bílým břichem a má výraznější korunku na hlavě. Z hlediska potravy je to víceméně býložravec. Jedná se převážně o denní poloopice. Jsou sociální, žijí ve skupinách s průměrnou velikostí pět až osm jedinců (výjimečně i 15), čítajících několik dospělých oběhů pohlaví, zbytek jsou nedospělá mláďata. Samice jsou dominantní, jak při žrádle, tak při výběru sexuálních partnerů. Při denním hledání potravy se skupiny rozdělují, k udržení kontaktů používají hlasové projevy podobné štěkotu.

Podle Červeného seznamu IUCN je lemur korunkatý považován za ohrožený druh. Je ohrožován především zmenšováním území vhodného k jeho životu přeměnou pralesů v obdělávaná pole. Přírodních nepřátel mnoho nemá, snad jen fosu. Mláďata ohrožují dravci. (rk)



Foto Kateřina Misíková

Jako v Chile

V prvním pololetí letošního roku zrekonstruovala zoologická a botanická zahrada expoziční voliéry tučňáků Humboldtových a dalších ptáků, kteří zde s nimi žijí. Důvodem přestavby byly zastaralé hnízdní nory pro tučňáky. Nové hnízdní niky se ukrývají mezi velkými žulovými balvany, dovezenými z jihu Čech. Celá expozice byla osázena jihoamerickými druhy rostlin, které doplnily expozici po botanické stránce, takže návštěvník může ptačí obyvatele obdivovat v prostředí připomínajícím přirozená hnízdiště na skalnatých pobřežích Chile. (tp)

VELKÁ NOVINKA pro návštěvníky ELEKTRONICKÁ VSTUPENKA

Od 1. září 2025 si je možné pořídit e-vstupenku pro návštěvu Zoologické a botanické zahrady města Plzně a navazující DinoPark na webu Plzeňská vstupenka. Jde o celou škálu jednorázového, denního vstupného (ne permanentky) za zvýhodněnou cenu. Každá vstupenka má platnost 30 dní od zakoupení. Tato možnost platí i pro detašovanou expozici Akva-tera v Palackého ul. Vlastník e-vstupenky ji při návštěvě přinese ke čtečkám u turniketů zoologické a botanické zahrady a DinoParku, a to vytištěnou nebo v mobilu. U hlavní (dolní) pokladny půjde využít „přednostní koridor“ nejbližší silnici a vyhnout se tak frontě. U horní pokladny je e-vstupenka rovněž plně uplatnitelná přímo u turniketů. Veškeré pokyny a informace jsou k dispozici při nákupu na webu Plzeňská vstupenka. Po celou dobu návštěvy je potřeba e-tiket uchovat pro případ kontroly. Tarify „Zoo+Dino“ a „Dino“ nelze uplatnit v období, kdy je DinoPark mimo provoz (listopad – březen). Od 1. listopadu 2025 půjdou takto zakoupit také Dárkové poukazy. (mv)

V Asijské zahradě jsou dva noví zajímaví pěvci

Zoologická a botanická zahrada města Plzně se vždy prezentovala jako zahrada specializovaná na malé ptáky a savce. Otevřením nových afrických a asijských expozic se žirafami, nosorožci, hrošiky liberijskými a dalšími zvířaty v roce 2010 (ano, už je tomu 15 let!) financovaných z evropských strukturálních fondů to sice již tak neplatí, ale obě živočišné skupiny mají v zahradě stále významné zastoupení. Aktuálně se kolekce ptáků rozrostla o dva unikátní druhy, které v Plzni ještě nebyly chovány.

Foto Melvín Toullec



Oba najdou návštěvníci v expozičních voliérách v Asijské zahradě. Prvním druhem je **flétňák kápo** pocházející z Nové Guinei a přilehlých ostrovů. V Evropě je chován pouze ve třech zoologických institucích. Jde o poměrně velkého, černobíle zbarveného pěvce s velmi zajímavými hlasovými projevy.

Pita (*Hydromis soror*) je druhým velmi pozoruhodným druhem původem z jihovýchodní Asie. Jedná se rovněž o pěvce se specifickým způsobem života. Velkou část dne totiž tráví poskakováním po zemi, kde hledá potravu – ať jsou to žížaly či larvy bezobratlých živočichů. Umožňují mu to v poměru k tělu dlouhé nohy. Typický je také velmi krátký ocas. S tímto druhem se momentálně nelze setkat v žádné jiné zoologické zahradě. (tp)

Foto 3x Kateřina Misíková

Znovu trojčata a znovu ve stejný den

Svátek má už velká část významných zvířat. Mezinárodní den rysů se připomíná 11. června. V roce 2017 ho vyhlásilo 11 organizací zapojených do evropského projektu 3Lynx. Cílem bylo upozornit na problematiku ochrany rysa ostrovida v Evropě a seznámit veřejnost s životem většinou skrytých žijících kočkovitých šelm. ČR obývají dvě izolované populace, a to česko-rakousko-bavorská a karpatská. Ačkoliv je rys ostrovid celoročně chráněn, počet zvířat se výrazně nezvyšuje.

Zoologická a botanická zahrada města Plzně u příležitosti rysího dne představila nový přírůstek – květnová trojčata rysů červených.

Původně zde žili dlouhá léta rysy ostrovidi. Nikdy se ale nerozmnožili. Jejich chov proto zoo počátkem 90. let minulého století přerušila. S otevřením nových severoamerických expozic ve strání pod Vinicemi v roce 2006 se sem rysy vrátili, už ne však tuzemští, ale rysy červení a kanadští. Rysy červení se rozmnožili hned následující rok, rysy kanadští v roce 2010, pak ještě několikrát.

Letošní trojčata rysů červených – dvou samečků, jedné samičky – jsou šestým vrhem současného chovného páru. Samice je dokonce porodila na den přesně jako v případě vrhu z roku 2019. (zt)



V České řece se opět narodily vydry

Stálí návštěvníci statku Lütnerka správně odhadovali, že za dočasným uzavřením České řeky může být očekávání narození dalších vydřích mláďat. Ano, bylo tomu tak. Radostná zpráva má datum 30. května. Otcem je tříletý Luke a matkou sedmiletá Jana. Pro pár je to druhý zatím úspěšný odchov.

Okolí nory zůstalo pro návštěvníky uzavřeno ovšem i poté, aby měla mláďata společně s matkou potřebný klid. Samice se v té době od nich vzdalovala až v noci, kdy bylo v okolí úplné ticho. Také tentokrát se chovala velmi ostražitě a při sebemenším vyrušení útočila přes sklo dokonce i na ji dobře známého ošetřovatele.

Ve dvou měsících věku mláďat, kdy se matka začala od potomků vzdalovat i přes den, uskutečnili ošetřovatelé první kontrolu a aplikaci čipů. Zjistili, že jde o dvě zdravé samičky vážící téměř dva kilogramy.

Od srpna učila samice mláďata pobývat venku, a hlavně životně důležitému plavání. Současně ji ošetřovatelé pozvolna začali zvykat znovu na přítomnost cizích lidí. (pr)



Foto Kristýna Rothová

Pandí samice už není sama

V polovině června obohatil plzeňskou zoo nový chovný samec pandy červené; přicestoval z francouzského ZooParc de Beauval. „Stalo se tak na základě doporučení koordinátora pro evropský chov pand červených poté, co původní chovný samec Nepál uhynul,“ vysvětluje kurátorka Ing. Kristýna Rothová a pokračuje: „I když se může zdát, že je panda červená běžný obyvatel zoologických zahrad, na nového samce jsme čekali od loňského podzimu. Mladá zvířata musejí být totiž s rodiči téměř celý první rok života a ani jejich stěhování do nových domovů nebývá jednoduché. Pandy červené jsou potravní specialisté, kteří se živí převážně bambusem. Ten je důležitý pro jejich správné zažívání. Často se po transportu stane, že pandy na několik dní odmítnou přijímat potravu,“ objasňuje Ing. Rothová.

Nový samec se jmenuje Mushu a bude tvořit chovný pár se samicí Laviní (známou též jako Lavina). (rk)

„Bratranec“ slonů váží jen půl kilogramu

Na skutečné slony si musí návštěvníci plzeňské zoologické a botanické zahrady ještě nějaký rok počkat. Sloní příbuzenstvo se však v zoo úspěšně rozrůstá. Po několika druzích damanů, dalo by se říci bratranců slonů, a proutěném osvětleném slonu u hlavní pokladny z roku 2023 přibyl letos v létě další z „bratranců“ šedivých chobotnatců – bérceun Petersův. Zatímco damani nemají chobot ani v názvu, toto číperné zvířátko na tenoučkých nožičkách má velmi pohyblivý čenich – jakousi zdobnělinu chobotu.

Foto 2x Kateřina Misíková



Bércouni Petersovi jsou jedněmi z největších zástupců svého rodu. Hmotnost dospělého zvířete může být i lehce přes půl kilogramu. Nejmenší druh – bérceun africký – dosahuje hmotnosti jen kolem 50 gramů. Stavba končetin stojí za vznikem českého rodového jména bérceun. Lýtková a holenní kost, jež tvoří bérec, jsou prodloužené a srostlé. Díky tomu je mají pevnější a umožňují zvířatům neobyčejně silný odraz k úprku do bezpečí.

Pro vědu byli bérceouni dlouho záhadou a řadila je k hmyzožravcům, zajícům i kopytníkům. Až v poslední době se ustálil názor, že náleží mezi *Afrotheria*. Do této starobylé a velmi rozmanité živočišné skupiny zvířat patří kapustňáci a dugongové, damani, hrabáči, bodlíni nebo sloni.

V lidské péči jsou bérceouni Petersovi poměrně vzácní. Oficiální zoologické zahrady jich chovají v celosvětovém součtu ani ne stovku. Českým návštěvníkům zoo je jako první představila pražská zoologická zahrada, za ní následoval letos v květnu Safari Park Dvůr Králové nad Labem (získal je však již loni na podzim) a v těsném závěsu za ním nabízí podívanou na tato bizarní zvířátka rovněž Zoologická a botanická zahrada města Plzně.

(zh)

Novými kmotry jsou zpěvačka a zpěvák Křtili v rámci svých koncertů



Již dlouhou řadu kmotrů z řad metalfestových hvězd při letošním plzeňském svátku rockové hudby v Lochotínském amfiteátru obohatila zpěvačka Sharon de Adelová z nizozemské metalové symfonické kapely Within Temptation. Je to poprvé, co převzala patronát nad zvířetem v Zoologické a botanické zahradě města Plzně v rámci Metalfestu a jeho osobnosti žena. Skupina působí na hudební scéně od roku 1996 a u jejího zrodu byla právě Sharon společně s kytaristou Robertem Westerholtem. V ČR se muzikanti poprvé představili již v roce 1998.

Zpěvačka se stala patronkou želvy obrovské. Samce současně pokřtila jménem Baba Haplo, což má úzkou souvislost s její rodinou.

Skupinu želv obrovských chová plzeňská zoo od roku 2004. Spolu se želvou sloní je největší suchozemskou želvou. Je rovněž rekordmankou dlouhověkosti – dožít se může věku až kolem 200 let. Hmotnost dospělého jedince dokáže být i 300 kg.

Foto Jaroslav Vogeltanz

DÍKY, TÁTO!

Pro závěrečný koncert šňůry Zpátky tour s 20 zastávkami po celé ČR si zvolil oblíbený zpěvák a skladatel ze Železné Rudy Marek Ztracený Lochotínský amfiteátr. Beznapříkladně vyprodané vystoupení sledující maximální možný počet diváků vzhledem ke kapacitě hlediště pojal jako poděkování svému otci. „Ahoj, táto, pamatuješ, jak jsi mě tenkrát vzal jako malého na koncert skupiny Slade do plzeňského amfiteátru? Jak si mě držel celý koncert na ramenou a já začal snít o tom, že jednou tu udělám svůj koncert? V devíti letech to znělo legračně, já vím. A dnes se to stalo, po jedenatřiceti letech. ... Díky, že si to tenkrát odstartoval, dnes to bylo pro tebe,“ děkoval zpěvák svému zesnulému otci chvějícím se hlasem za doprovod písni Ztráciš.

Ještě před sobotou 30. srpna Marek Ztracený prožil významný a nevšední zážitek v souvislosti s následujícím koncertem ve středu. V zoologické a botanické zahradě se stal kmotrem mláděte vzácné zebry bezhrbivé. K původnímu jménu samičky od jejích ošetřovatelů Efia (což v africkém jazyce znamená narozená v pátek) přidal jako upomínku na tento pro něj nevšední den ještě jedno – Simona. Svěřil se: „Do zoologické zahrady chodím moc rád. Ale teď už jsem tu dlouho nebyl. Už je to nějaký pátek, je to pro mne velké deja vu. Když přišla nabídka, abych pokřtil zebra, rád jsem ji přijal.“

Zebra bezhrbivá je poddruh zebry stepní. V Evropě ji chová asi 11 zoo v celkovém počtu lehce přes 40 zvířat. Efia Simona má svůj původ po rodičích v Ghaně a v Pobřeží Slonoviny.

Mezi lídry celosvětového pokusu o záchranu zebry bezhrbivé patří podle tiskového mluvčího zoologické a botanické zahrady Mgr. Martina Vobruba královédvorská a liberecká zoo. V Plzni je chována pátým rokem a Efia Simona narozená letos 28. března je pátým přírůstkem.

(kola)



MODROKVĚTÁ KRÁSKA opět kvete u Strakoníc!

Národní přírodní památka (NPP) Rovná leží při západním břehu Rovenského rybníka západně od obce Rovná, asi tři kilometry na severovýchod od Strakoníc. Zvláště chráněné území bylo vyhlášeno v prosinci 1972. Předmětem ochrany je zbytková populace hořce jarního. V současnosti se jedná o jeho poslední lokalitu v Čechách (další dvě místa výskytu v ČR jsou na severní Moravě).

Hořec jarní byl u Rovné objeven botanikem RNDr. Jaroslavem Moravcem v roce 1957. Početnost populace odhadoval na 500 až 1 000 exemplářů. Ještě v roce 1981 zde kvetlo 500 až 600 rostlin. V následujících letech bohužel došlo v důsledku dvojnásobného pohnování louky umělými hnojivy a močovinou k prudkému poklesu počtu květin. V letech 1982 – 1984 se tu vyskytovalo kolem 30 až 50 exemplářů, v roce 1985 vykvetlo na lokalitě jen 25 rostlin.

Mezi lety 1999 až 2002 probíhala v chráněném území pastva koní. V roce 2008 byl pro záchranu hořce jarního zahájen záchranný program, jehož cílem bylo zvětšit jeho populaci alespoň na 200 rostlin tak, aby byly schopny samovolné reprodukce. Toto se bohužel nepodařilo a záchranný program byl na konci roku 2012 ukončen. O deset let později nebyla u Rovenského rybníka nalezena jediná kvetoucí rostlina.

Někdy kolem roku 1970 odebral na lokalitě zralá semena hořce jarního Karel Průcha z Horažďovic a podařilo se mu vypěstovat mnoho rostlin. Jejich jeden velký květináč se po roce 2022 dostal do Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Polovina jeho obsahu byla koncem října 2024 převezena do Strakoníc a hořce byly vysazeny (repatriovány) do NPP Rovná. Rostliny byly přiklopeny malou klíčkou z železných drátků z důvodu možného okusu od ptáků (kachny, divoké husy).

Při kontrole lokality v dubnu 2025 bylo zjištěno, že zhruba 80 procent vysazených rostlin přečkala zimu a několik jedinců vykvetlo. Je tedy naděje, že hořec jarní v národní přírodní památce přežije i pro další generace. Byla by velká škoda, aby tato modrokvětá kráska vymřela.

Text a foto Ing. Radim Paulič



Záchranné stanice živočichů se dostávají do finančních problémů V Plzeňském kraji určitě přežijí

Podle ředitele Kanceláře Ústřední výkonné rady Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) Petra N. Stýbla je obava o přežití záchranných stanic handicapovaných divoce žijících živočichů zcela reálná. Vážné problémy se mohou projevit už v letošním roce.

Jejich celostátní síť byla založena v roce 1998 a většina z nich vyvíjí činnost pod hlavičkou ČSOP. To umožňuje poskytnout pomoc potřebnému zvířeti kdekoli na území ČR. Současně se jejich působení nepřekrývá. Takový model nemá ve světě obdoby. Stát na jejich činnost vynakládá každoročně nemalé prostředky. Konkrétně se jedná o 25 milionů Kč z rozpočtu ministerstva životního prostředí a přes 1 milion Kč z prostředků ministerstva zemědělství.

Podle ředitele Kanceláře nyní ovšem reálně hrozí, že se celý tento po léta budovaný systém zhroutí. Všeobecné povědomí o existenci a funkci záchranných stanic vede k neustálému nárůstu objemu jejich práce. Ročně musí vyřídít více jak 100 000 telefonátů, soustavně stoupají počty přijímaných živočichů. Zároveň roste cena energií a dalších vstupů. Podpora státu, ač se zdá vysoká, tak nepokryje ani třetinu provozních nákladů. Sedm milionů korun od veřejnosti ročně vybraných ve sbírce Živí v nouzi, nejsou rozhodně malé peníze, ale nepředstavují ani osm procent potřebné částky. Větší prostředky tak budou muset do budoucna přicházet zřejmě od krajských samospráv. Tak jako se tomu již děje v krajích Středočeském a Plzeňském!

Kolik záchranné stanice vykonají každoročně záslužné práce si ukažme na příkladu té z Rokycan s působností pro Rokycansko, Hořovicko a Beroúnsko. Od roku 1990 přijala a léčila 11 147 živočichů, především ptáků. Loni to bylo 631 volně žijících zvířat v 59 druzích. Z toho byla o málo více než polovina zachráněna, ostatní přes veškerou péči uhynula.

Důvody přijímání volně žijících živočichů jsou různé, nicméně mezi ty nejčastější patří popáleniny elektrickým proudem nebo nárazy do drátů elektrického vedení. Velice početná jsou též zranění způsobená dopravními prostředky, nárazy do překážek či napadení jinými živočichy. (zh)



Foto Pavel Moulis

Solanka dobývala po Labi Evropu

Staré krajové a původní odrůdy ovocných stromů prožívají renesanci. Jsou znovu vysazovány mezi poli, Spodél cest, jsou zakládány genové sady, aby o ně nepřišly ani budoucí generace. Více než o nostalgii jde o úctu k vytvořeným hodnotám a také o kus pragmatismu: V přírodních podmínkách se jim daří o poznání lépe než odrůdám moderním, jejichž úspěšné pěstování vyžaduje intenzivní ochranu proti škůdcům a vydatné hnojení. Původní odrůdy už mají své expozice na ovocnářských výstavách a druhým rokem je také vyhlášována Česká stará odrůda roku. Loni tento čestný titul obdrželo jablko s vybižejícím názvem Česká pochoutka a mezi drobnými pěstiteli stále ještě rozšířená hruška solanka. V minulosti pro svoji nezaměnitelnou chuť putovala po Labi i do zahraničí. V českých sadech se trhala ještě nezralá, takže se k zákazníkům dostávala v optimální zralosti.

Vyhlašování starých odrůd není v Evropě ničím novým, má čtvrt století trvající tradici. O cenách se rozhoduje na každoroční mezinárodní přehlídce starých odrůd ovoce Europom. Loni se konala v Belgii a vystavovaly zde nevládní organizace a spolky z 10 zemí. Kolekci jablek a hrušek doplňovaly ořechy včetně jedlých kaštanů. Zastoupeny byly i ty z Čech, konkrétně z přírodní památky Kaštánka v Nasavrkách založené v roce 1776. Ovšem ještě starší je skupina více jak stovky památných stromů – kaštanovníků setých v Chomutovské kaštaně. Je považovaná za nejstarší a nejsevernější kaštanovníkovou výsadbu v ČR. Založena byla v letech 1590 až 1660. V současnosti je součástí Podkrušňohorského zooparku.

Dlouholeté úsilí o zachování tradiční podoby rakouského ovocnářství bylo dokonce v roce 2023 uznáno nehmotným kulturním dědictvím UNESCO. (zh)

Z ovocného genového sadu v Bečovské botanické zahradě.

Foto IRIS Miroslav Volf



Chráněné krajinné oblasti Český les je letos dvacet let

Její vznik vlastně předurčila válka

Píše se první dekáda května 1945. Skončila 2. světová válka. Velké vítězství. Opět bude mír! A mnohé, mnohé jinak, zcela jinak, než tomu bylo dříve. Do některých zemí se vrátí předválečný život ve větší, do jiných v menší míře. Československo patří do kategorie druhé. V Sudetech, širokém pohraničním území od jihozápadních Čech po severní Moravu dochází k odsunu většiny německého obyvatelstva. Zdejší krajina se stává rázem vyhládnutá, opuštěná a v blízké budoucnosti nebývale pustnoucí. Pozdější dosídlenci bez vztahu k novému domovu ji příliš nepomáhají a neprospívají. Vytvoření hraničního pásma se železnou oponou vůči „západním“ zemím činí ze stovek hektarů zemi zcela neosídlenou, kde jedinými lidmi jsou příslušníci Pohraniční stráže. Mizí stovky obcí, z bezpečnostních důvodů jsou bořeny salvami z tanků a děl dřívější obytné domy, usedlosti, školy, kostely...Kde se dále zemědělsky hospodaří, absolutní nedostatek lidí a jejich neobdobnost nahrazuje těžká mechanizace, a to i v místech, kde se její nasazení vůbec nehodí. Aby mohla pracovat v často podmáčeném terénu, budují se nesmyslné a drahé velkoplošné meliorace.



Zajímavé a vzácné rostliny
Českého lesa

Aron plamatý

Foto Přemysl Tájek



Měsíčnice vytrvalá

Foto František Hykeš



Prha arnika

Foto Přemysl Tájek

Upřímně řečeno, nebýt tohoto poválečného vývoje, asi bychom si letos 20. výročí založení Chráněné krajinné oblasti Český les nepřipomínali. Po zániku hraničního pásma vznikla přece k ochraně přírody 60 let takřka ušetřené civilizačních jevů.

Pleš u Bělé nad Radbuzou, ještě za první republiky největší vesnice v Českém lese a jejího okolí, je přímo čítankovým stvrzením poválečných událostí a osudu obcí jí podobných. V roce 1930 v ní bylo 105 domů, v nichž žilo 726 lidí. Byla zde samozřejmě škola, obchody, hospody, kostely zde stály dokonce dva. V současnosti ji připomínají jen pietně upravené zbytky hřbitova a základy hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele, jediný dochovaný dům, původně hájenka, přeměněný na výletní restauraci. Bývalá náves byla přejmenována na Náměstí přírody. Stojí tam turistický přístřešek a rozcestník.

Ano, příroda si za těch 50 až 60 let vzala z obydlí krajiny hodně, ale ne všechno. Téměř v původním stavu zůstalo bezlesí široce obepínající obec – louky, pastviny s pruhy stromů a keřů jen na mezích. Před válkou se mezi nimi krčila i políčka s ovsem a bramborami. Sklářské hutě vyhasínaly se začínajícím minulým stoletím, hlavní obživu musel poskytnout les a skromné zemědělství.

Cesta z hlavní silnice k Pleši vede několik dlouhých kilometrů stále lesem. O to překvapivěji na

návštěvníka popsaná krajina zapůsobí. Je to jedno z nejzajímavějších míst s výrazným geniem loci Českého lesa. A jak příznačné je pojmenování bývalé vesnice...

JAK VYPADAL DŘÍVĚJŠÍ ČESKÝ LES

Kdo se z Pleše dál vydá po lépe udržované polní cestě, dojde k pěšímu hraničnímu přechodu s Německem. Nemusí tu být ani hraniční tabule. Už první stavení, a nijak honosné, prozrazuje, že jsme u sousedů. Pokračujeme-li dál, ocitneme se ve světě, který by byl rovněž u nás, nebýt války a poválečných let. Ale zřejmě se značnou jistotou, jak už bylo naznačeno, bychom se neprocházeli po chráněné krajinné oblasti. Přírodní rezervace (PR) Pleš na východním úbočí vrchu Velký Zvon (862 m n. m.) by tu byla ovšem jistě. Vyhlášena byla už v roce 1931. Chrání na téměř 30 ha přírodě blízká společenstva horského bukového acidofilního (kyselého) pralesa, suťové javoriny a svažové bučiny. Porost je hodnotný tím, že reprezentuje podobu lesa, který je pro dané podmínky přirozený a většinou se v ČR už nevyskytuje, protože byl nahrazen smrkovými monokulturami. Vzhledem k povaze lokality a cílům ochrany je zde uplatňován bezzásahový management. Některé buky jsou staré více než 200 let.

Kromě živého porostu se v rezervaci nachází velké množství mrtvých stromů, jejichž hnízdí dutiny využívají různé druhy ptáků, a tlející kmeny, které poskytují živiny značnému množství hub, lišejníků i brouků. Zato bylinné patro v bučině (95 procent lokality), tak suťovém lese, je značně chudé. Přesto se tu z cévnatých rostlin uvedených na červeném seznamu vyskytuje plavuň pučivá, či rozrazil horský. Zato lišejníků mnoho. Zjištěno 43 druhů, hub, většinou vázaných na tlející dřevo, dokonce 190 taxonů. Některé jsou kriticky ohrožené. V PR jsou bohužel zaznamenávány vysoké stavy běžné spárkaté zvěře (jelení, dančí, sika a srnčí), což limituje obnovu porostu okusem mladých stromků. Takže je nutná redukce počtu zvířat plašením a odstřelem.

V panoramatu krajiny je Velký Zvon snadno rozpoznatelný podle vojenské věže, která na jeho vrcholu byla postavena v šedesátých letech 20. století za účelem tzv. elektronické ochrany státu.

TŘIKRÁT LES, JEDNOU RAŠELINIŠTĚ

Přírodní rezervace podobného rázu chránící původní bučinu se nachází rovněž na úpatí Malého Zvonu (847 m n. m.). Hraniční les byl ušetřen kácení už od 12. století. Z ohrožených druhů rostlin se vyskytuje v rezervaci árón plamatý, ze

silně ohrožených druhů živočichů zde žije holub douplák, z ohrožených ropucha obecná.

Třetí přírodní rezervace v okolí Bělé nad Radbuzou nese název Nad Hutí a opět jde o ostrůvek původních bučin rostoucích na kyselých půdách. Za povšimnutí v chudém bylinném podrostu stojí poměrně početné porosty měsíčnice vytrvalé a rovněž zde roste áron plamatý. Jméno dostalo chráněné místo podle nedaleké zaniklé sklářské osady Jánské Hutě.

Čtveřici zdejších maloplošných zvláště chráněných území uzavírá Přírodní památka (PP) Veský mlýn nacházející se těsně u státní hranice. Na rozdíl od třech předchozích lokalit chrání přechodová rašelinista a krátkostébelná louka s výskytem vzácných rostlin – jako jsou např. kaprad' hřebenitá, všivec lesní, klikva bahenní, sporadic-ky se vyskytující vachta trojlístá nebo prstnatec májový, vrba plazivá a prha arnika. Vzhledem k poloze místa byla po dlouhá léta PP zcela nepřístupná. I nyní k ní vede jediná pěšinka, a to ještě z druhé strany hranice.

ZÁCHRANA KONÍ SPOJILA NĚMCE S AMERIČANY

Jsmeli-li pomyslně na konci války a v době po ní přicházející, a touláme-li se na rozhraní tachovské a domažlické části Českého lesa, přesuňme se několik kilometrů do vnitru Domažlicka, do Hostouně, a odvyprávějme ještě delší strhující příběh. Vždyť koně, jichž se týká, určitě ke skvostům přírody patří!

Květen 1945. Vše nasvědčuje tomu, že brzy tato strašná válka skončí. Ale rozhodnuto, vyhráno není. Němci jsou stále při síle. Zejména tady, v převážně německy hovořících oblastech bývalého Československa. Veterinář a ošetřovatel, oba samozřejmě Němci, z hostouňského hřebčína s více než 800 ušlechtilými, převážně jezdeckými koňmi, uloupenými po Evropě, přemýšlejí s koncem války i nad jejich osudem. Na základě zpráv, které se k nim dostanou, se obávají, že v případě příchodu Rudé armády, skončí koně v kotlích jejich polních kuchyní. Odhodlají se proto k riskantnímu a kurióznímu činu. Obrátí se na velící vojáky nejbližší operujících amerických jednotek s žádostí o společné převedení zvířat do bezpečí. Jsou vyslyšeni. Generál Ch. H. Reed je sám velký koňák. Operace Kovboj tak zachraňuje i přes 200 lipicánů přemístěných do Hostouně před ustupující frontou ze španělské jezdecké školy ve Vídni. Hříbata, gravidní klisny odvázejí nákladní auta, ostatní koně jdou do německého místa náhradního soustředění po svých. Po válce jsou lipicáni vráceni do Vídně, kozáci kabardinští plnokrevníci se dostávají zpět do své země, velká část zvířat končí v amerických hřebčínech. Československé armádě připadne jen několik tažných koní. „Američani o akci Kovboj natočili i oslavný film. Ale Němci se s americkou armádou spojili jen proto, aby nezůstali koně po osvobození našemu státu. Aby z toho měli užitek oni.“ I takový názor k tématu zaznívá ovšem mezi místními, především starší generací.

Záchranu si koně rozhodně zasloužili. A o dalších úmyslech s odstupem tolika let se dá jen spekulovat. Jedno je ale jisté: Akce Kovboj byla poslední kapitolou v dějinách hostouňského vojenského hřebčína. Ten zde vznikl již za Rakouska-Uherska. Po vzniku samostatného Československa sloužil naší armádě, s okleštěním pohraničí německému vojsku. Po osvobození se z něho staly normální stáje, dnes už ho připomíná sotva několik pobořených zídek.

František Hykeš

Klatovský botanický trojlístek

Jatelových trojlístků je plný každý pa-louk. Ale čtyřlístek, to je vzácnost! Jenže klatovský botanický trojlístek byl stejnou jedinečností, jako když najde člověk onen výjimečný čtyřlístek. Bohužel, u dvou z kolegů už jejich bohatou přírodovědnou, především botanickou práci, a nejen z Klatovska, ukončila smrt.

„Také už nejsem žádný mladík,“ pousměje se třetí z nich Mgr. Karel Čížek a než najde hledaný soubor na obrazovce počítače dodá: „Když jsem začal chodit do školy, zuřila u nás heydrichiáda.“ Hned ale stočí řeč na kamarády. Mgr. Vladimíra Čejku, dlouholetého učitele na věhlasné klatovské zemědělské škole a MUDr. Miloše Krále, primáře dětského oddělení sušické nemocnice. „Vladimírovou zásluhou vznikla při škole botanická zahrada, kde shromáždil kolem 550 druhů rostlin. Bohatý byl i jeho herbář,“ zavzpomíná Karel Čížek. A pro objektivitu a jako velký klatovský patriot ještě dodá: „Botanická zahrada existovala ve městě již v 19. století při gymnáziu. Ale žádný soupis rostlin se nezachoval. Takovou zajímavost,“ vrátí se k trojlístku „je, že jsem jako jediný z naší trojice promoval z biologie, bylo to na tehdejší Vyšší pedagogické škole v Plzni. Předností doktora Krále byla jeho perfektní znalost latiny, vždyť v ní maturoval. Měl předpoklady pro cizí jazyky. Vzpomínám si, jak v Turecku vyšel nějaký titul, který ho zaujal, zároveň v turečtině a angličtině, tak se rychle naučil i její základy, aby nebyl závislý na anglickém překladu. Jazyková vybavenost mu umožňovala se svému koníčku věnovat rovněž v zahraničí a dopisovat si se světovými institucemi a osobnostmi. Mohl tak zmapovat i řadu cizokrajných rostlinných čeledí. Dnes je vše uloženo ve sbírkách botanického oddělení Přírodovědného muzea Národního muzea v Horních Počernicích. Dohromady, dal nás tři, vynikající botanik RNDr. Vladimír Skalický, CSc. Miloš se s ním seznámil na floristických akcích jihočeské pobočky Československé botanické společnosti, Vladimír a já při přípravě diplomových prací.“ Dodnes mám v paměti, jak nám jednou řekl: „Je prima, že můžete botanizovat spolu. Je to mnohem produktivnější.“ Chodili jsme takto čtyřicet let. Jako všichni tři konzervátoři přírody při okresním národním výboru, jako kamarádi. I když mne o tuto činnost připravila v roce 1982 zle pochroumaná noha. Mapovali jsme květenu širšího Klatovska, Pošumaví i západní části vlastní Šumavy. Moji srdeční záležitosti však byl a stále je Plánický hřeben. Doslova přírodní botanická zahrada. V roce 1968 tam rostlo 1 303 vyšších rostlin. Zajímavé by bylo porovnat toto číslo se současností. Nejvíce ubyly z krajiny vlivem meliorací mokřadní rostliny.“

Když už padla zmínka o Československé botanické společnosti, Karel Čížek po boku prof. Emila Hadače zakládal v roce 1962 její plzeňskou pobočku. O něco málo později se stal též členem botanické společnosti při Československé akademii věd v Praze. Členem obou organizací je dodnes.



Přes vyprávění se konečně dostává k souboru, který chtěl najít: Je to jeho bibliografie. Publikovat začal v roce 1968. Bylo to především v odborných časopisech, z nichž prvé místo zaujímá Calluna, titul vydávaný Československou, později Českou botanickou společností. Prozatím poslední z jeho textů z letošního roku má číslo 138. A ten tematický rozsah! A co práce v terénu a studia literatury předcházelo jejich napsání! Přitom nebyl nikdy profesionálním botanikem. Pozoruhodný je též jím vytvořený herbář. Obsahuje 2 935 položek. Uložen je v Západočeském muzeu Plzeň.

Společně se zamyslíme nad produktivitou odcházející generace a nad tím, proč ta současná nemá věčně čas. A také jestli jí neschází zanícení pro věc.

Botanika byla od mládí u Karla Čížka vždy na prvním místě. Ale nechyběly ani další záliby. Na vojně se dostal dokonce k natáčení filmu. S trochou ironie vzpomíná: „Jmenovalo se to Valašky a pušky a točilo se to rok. To byla dobrá vojna. Celé se to odehrává ve vojenském výcvikovém prostoru Ralsko, ale aby se neprozradilo vojenské tajemství, poslední scény byly natočeny v Tatrách.“

Již v důchodovém věku odskočil do historie a pro státní archiv, Západočeské muzeum v Plzni, klatovské muzeum Dr. Hostaše a další instituce sepsal, jak to bylo s češtinou od 15. do 19. století v úředních spisech a při úředních jednáních, shrnul povodně na Úhlavě a jejím přítoku Drnovém potoce, zpracoval i malý architektonický exkurz a zhotovil soupis zvonů a varhan v klatovských kostelích. Nejrozsáhlejší jeho dílem z těchto let, ale už botanickým, je pojednání o městské zeleni v Klatovech.

Hlavní současnou botanickou vášní Karla Čížka je mapování druhů ostružiníku na Klatovsku. I letošní léto přineslo nové sběry. Už jsou v krabici připravené k odeslání ke konzultaci k jejich největšímu znalci RNDr. Bohumilu Trávníčkovi, CSc. Rod není na rozlišování druhů vůbec jednoduchý a je značně rozvětvený. Takže popře- jme Mgr. Čížkovi hodně sil a byl mu dopřán čas, aby průzkum zdárně dokončil. A byl ještě dlouho tím (bohužel) posledním z onoho pozoruhodného klatovského trojlístku.

Text a foto František Hykeš

Velký nečekaný dárek k narozeninám



Foto Jaroslav Vogeltanz

Tehdejší oslavenec, pětadevadesátiletý cestovatel Ing. Miroslav Zikmund, poklepává při jejím slavnostním odhalení na zeměkouli. Její autor stojí v pozadí.

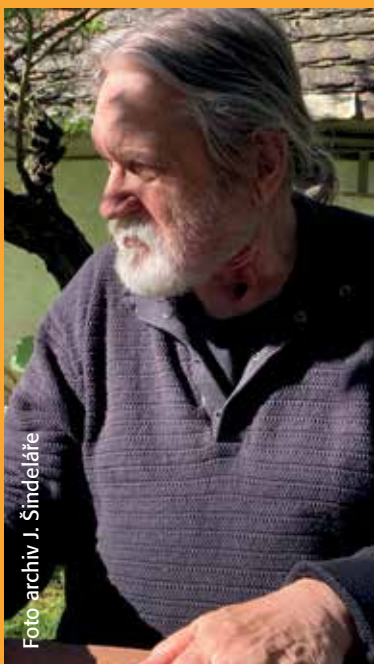


Foto archiv J. Šindeláře

Pětasedmdesátiletý Jaroslav Šindelář.

Přenesme se do roku 2005 a let následujících. Právě v té době vzniká mezi akademickým sochařem, spoluzakladatelem plzeňské Soukromé střední uměleckoprůmyslové školy Zámeček Jaroslavem Šindelářem a zoologickou a botanickou zahradou pevné přátelství. Ob rok po několik let se zde koná studentské sochařské sympozium. Jejich iniciátorem, spolu s kolegy ze školy, organizátorem a podporovatelem je právě J. Šindelář. Dodnes většina studentských výtvorů z pravého hořického pískovce, kamene, který mají sochaři ke své tvorbě nejraději, zdobí zahradu. Jedno sympozium bylo sice poslední, spolupráce se známým umělcem však pokračuje. Nejprve je autorem busty Geralda Durrella, známého spisovatele a zakladatele zoo v britské Jersey, o několik let později vytváří do prostoru před expozicí Svět v podzemí a muzea Past na rovníku na počest vynikající československé cestovatelské dvojice Ing. Jiří Havelka - Ing. Miroslav Zikmund kamenosochařskou skulpturu v podobě zeměkoule obepnuté šipkou na počest vynikající československé cestovatelské dvojice Ing. Jiří Hanzelka - Ing. Miroslav Zikmund. Slavnosti u příležitosti pětadevadesátin druhého z tandemu se osobně zúčastňuje. Je mu velkou ctí, že národní obdiv těmto legendám poválečného poznávání světa mohl vyjádřit svým dílem.

„A víte,“ vyhrkl kdosi z přítomných při lednové oslavě stých narozenin G. Durrella, „že Jaroslavu Šindelářovi bude letos už pětasedmdesát?“ Většinou to byli lidé kolem jeho věku a jméno autora oslavencovy busty jim nebylo neznámé. Tím méně jeho předčasně zemřelého bratra Jirky „Dědka“ Šindeláře, „bigbířaka“ z pro tuto generaci legendárního Katalpultu Oldy Říhy. Takže jedna ze tří růží tak trochu s půlročním předstihem patřila i příštímu pětasedmdesátníkovi Jaroslavu Šindelářovi.

K narozeninám 11. června, i když jen půlkuatým, dostal známý západočeský sochař, malíř, restaurátor historických soch a pedagog hned dva dárky: A jeden milejší než druhý. Výstavu rozměrných sgrafit a olejomalb v historických prostorách obnovené bývalé windischgrätzské novorománské jízdárny ve Světlých... a druhý... od manželky Renaty. Před časem přišel při operaci o hlasivky. Úvodní projev při vernisáži měl podle scénáře přečíst proto moderátor akce. Přítomným však zazněl v autentickém umělcově podání. Jeho manželka se totiž spojila s týmem odborníků z katedry kybernetiky a výzkumného centra NTIS Fakulty aplikovaných věd Západočeské univerzity pod vedením doc. Ing. Jindřicha Matouška, PhD. Na základě osmdesátiminutového hlasového záznamu se podařilo výzkumníkům za pomoci umělé inteligence vytvořit hlasový projev shodný s umělcovým vyjadřováním, když mu to zdraví ještě dovoľovalo. Potlesk asi dvou stovek účastníků tak patřil současně paní Šindelářové, J. Matouškovi a samozřejmě oslavenci. Za jeho krásné a překvapivé přivítání a celoživotní dílo.

František Hykeš

Jako v Japonsku

Dosud každoročním květnovým víkendem (pouze s covidovým přerušením) věnovaným japonské kultuře získává plzeňská zoologická a botanická zahrada ještě více na světovosti, než ji dodávají chovaná zvířata a pěstované rostliny. Je i její skvělou propagací, neboť se za programem, každým rokem vylepšovaným a inovovaným, sjíždějí zájemci nejen ze západních Čech.

Co letošní program nabízel především? Pravidelnou výstavu bonsajů (na fotografii), malých zázraků v květináči. Umění miniaturizace stromů představil přední český bonsajista Jaroslav Glaser z Bonsai centra ve Staňkově na Domažlicku. Zejména dámy zaujalo aranžování květin známé pod japonským termínem ikebana. Jedná se o starodávné umění s pevnými pravidly. Velký důraz je kladen na spojení s přírodou, sledování linií znázorňujících nebe, zemi a lidstvo. Stejná pozornost je věnována jak květům, tak stonkům, listům. Ikebana respektuje též různorodost ročních období. Uměním, i když miniaturním a pouze papírovým, jsou skládanky origami. Jan Kastner, který je v zahradě předvádí každoročně, se jim věnuje již od útlého mládí. Po řadě let se vrátila do programu originální japonská raku keramika. A to hned ve špičkovém podání. Včetně erudovaného výkladu ji představil keramik a pedagog Karel Žila, jehož tvorba reprezentovala Českou republiku například v kanadském Montrealu nebo v Barceloně. Tušovou malbu sumi-e, předvedla MgA. Daniela Broučková Renčová. Výroba papírů na tušovou malbu má v Japonsku dlouholetou tradici. Velkým tahákem byly i letos ukázky tradičního japonského oblékání a střípky z historie japonského kimona v podání spolku Nihon Bunka Plzeň. Zájemkyně si mohly tradiční japonský šat též přímo vyzkoušet a alespoň na chvíli se cítit jako japonská žena. Návštěvníky z řad mužů naopak nejvíce zaujaly ukázky původních samurajských soubojů v podání „prvoligové“ šermířské skupiny GORIN. K soubojům ve zbroji, s meči, kopím ještě přidali bojovou lukostřelbu Kyujutsu nebo Tameshigiri. O další zajímavou podívanou se postaraly místní sportovní kluby AIKIDO DOJO Plzeň a BUDÓ Plzeň s ukázkami neagresivního bojového umění založeného na rovnováze mysli a těla. Zážitek, na který se hned tak nezapomíná, přivezl pražský taneční soubor YOSAKOI s datem založení rok 2018.

Nechyběly ovšem ani prožitky gastronomické. Významný poskytovatel firemního stravování pro japonské závody působící v Plzni EQUIFARM z moravských Střelic připravil ukázkou tradičních japonských pokrmů. Čajovna SERAF z Plzně zase nabídla vskutku pestrou ochutnávku japonských čajů a sladkostí k nim.

Program je pravidelně provázen mluveným komentářem, který nezapomíná ani na představení jednotlivých účinkujících a předvádějících. Nejinak tomu bylo též letos.

Japonskou zahradu Showa-en, která v loňském roce slavila již 20. výročí svého vzniku, si lze prohlédnout v rámci zoologické a botanické zahrady denně. S průvodcem a komentovaným výkladem však pouze jedenkrát do roka, a to právě při Dnech japonské kultury.

Zatímco letos si doprovodný víkendový a sváteční program organizovala zoologická a botanická zahrada již ve vlastní režii, Dny japonské kultury pro ni jako vždy v minulých letech připravilo Sdružení IRIS ve spolupráci s Česko-japonskou společností Praha a Městským kulturním střediskem Stod.

• • •

Dny japonské kultury samozřejmě nebyly jedinou akcí, které zpestřily některý z dnů od května do poloviny září rozšířenou nabídkou za stejné vstupné. Kalendářium 2025 nabídlo 1. června Den dětí a zvířecích mláďat, na konci měsíce Africké dny či netradiční srpnovou komentovanou večerní prohlídku s mottem Zažijte zoo všemi smysly!

(kola)



Foto IRIS Miroslav Volf

Místo radosti z poznávání přírody

Mgr. Vojtěch Kovařík, vedoucí Environmentálního centra Lüftnerka

Uplynulý školní rok byl pro environmentální centrum na statku Lüftnerka ve znamení nejen vzdělávacích aktivit, ale také personálních změn. Začátkem prosince 2024 nastoupila nová kolegyně Ing. Tereza Látalová, která představovala cennou a žádanou posilu zdejšího dvoučlenného vzdělávacího týmu. Společně jsme tak mohli opět plně rozvinout naše poslání – podporovat budování pozitivního vztahu dětí a mládeže k přírodě prostřednictvím interaktivních výukových programů, přímého kontaktu se zvířaty a dalších dlouhodobých aktivit.

Hlavní náplní centra je realizace vzdělávacích programů v areálu plzeňské zoologické a botanické zahrady. V minulém roce o ně byl značný zájem a celkem jsme jich realizovali na 330; absolvovalo

je kolem 8 000 žáků, studentů a také účastníků univerzity třetího věku. Toto číslo názorně ukazuje, že i když jsme na zmíněné výuky pouze dva, tak toho za jeden školní rok zvládneme docela hodně.

Vedle vzdělávacích programů jsme pokračovali též v konání přírodovědných kroužků. V prvním pololetí školního roku probíhal jen úterní, ale v druhém pololetí se kroužky konaly, obdobně jako v předcházejících letech, již dva.

V nadcházejícím školním roce chceme navázat na dosavadní činnost a zároveň se zaměřit na několik novinek. V tak dynamickém prostředí jako je zoologická zahrada musíme neustále modernizovat stávající výukové programy. S tím souvisí současně rozšíření nabídky o dva zcela nové programy. Usilujeme také o zachování dvou paralelních skupin zookroužků, kde bychom dětem rádi představili též několik nových pro ty účely chovaných druhů, o které se účastníci kroužků starají. Taktéž budeme opět spolupracovat na projektech jako je třeba Dětská univerzita, budeme poskytovat kurzy univerzitě třetího věku. Zkrátka naším cílem nadále bude, aby Environmentální centrum Lüftnerka a Zoologická a botanická zahrada města Plzně byly také pro příště místem, kde děti i dospělí objevují radost z poznávání přírody, a aby se vzdělání v prostředí zoologické a botanické zahrady stalo ještě atraktivnější a přínosnější.

*Vedoucí Environmentálního centra Lüftnerka
Mgr. Vojtěch Kovařík při výkladu.*

Foto Kateřina Misíková



Letní příměstské tábory v plzeňské zoologické a botanické zahradě:

VE STOPĚ EVOLUCE

Léto v Zoologické a botanické zahradě města Plzně patřilo tradičně dětem a jejich objevování přírody. Během července se uskutečnily ve spolupracující 1. ZŠ tři běhy příměstských táborů, kterých se zúčastnilo dohromady 197 dětí. Poslední, čtvrtý turnus, se pak konal v závěru srpna přímo v zoo a absolvovalo ho dalších 34 táborníků.

Tématem letošních táborů byla evoluce – děti se s ní setkávaly nejen během her a soutěží, ale také při výukových programech, stopovačkách a tvůrčích aktivitách. Táborníci společně pracovali na týmovém projektu – modelu buňky a postupně objevovaly, jak se během milionů let vyvíjel život na naší planetě. Velký úspěch měla celotáborová hra, komentované ukázky a krmení zvířat, nahlédnutí do zázemí zoo i možnost blízkého setkání s žirafami, nosorožci či velbloudy. V srpnovém běhu si děti dokonce samy vyzkoušely výrobu enrichmentových pomůcek, které pak předávaly přímo zvířatům. Pro mnohé z nich to byl vrchol celého týdne. Líbila se též sokolnická vystoupení, evoluční stopovačka, návštěva DinoParku, te-

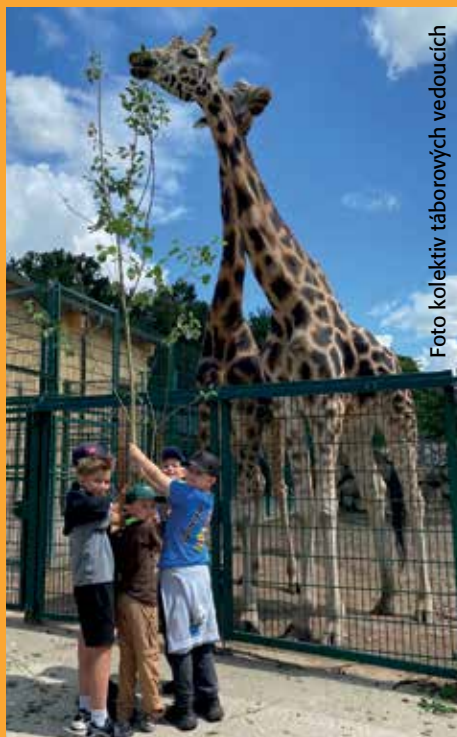


Foto kolektiv táborových vedoucích

matické programy a pátrací úkoly v jednotlivých pavilonech zoologické zahrady nabízející nejen zábavu, ale také silný edukační přesah. Atmosféra táborů byla veselá a živá – oddíly se hlavně učily spolupraci a respektu k přírodě a k ostatním. Hravou formou se tak děti například dozvěděly, jak se proměňoval pohyb živočichů od vody k souši, jakou roli měl člověk v přírodě dříve a jakou má dnes. Nebo proč jsou některé druhy tak dokonale přizpůsobené svému prostředí.

Z reakcí dětí i rodičů bylo znát, že tábory naplnily svůj cíl: hravou formou přiblížit dětem, jak živý je svět kolem nich a proč je tak důležité ho chránit. Jejich pořadatelům se opětovně potvrdilo, že příměstské tábory jsou nejen oblíbeným prázdninovým programem, ale také jedinečnou příležitostí, jak v dětech probouzet zájem o přírodu a posilovat jejich vztah k ní. Díky nasazení táborových vedoucích si více než dvě stovky dětí odneslo z prázdnin spoustu nových znalostí, zkušeností, a hlavně krásných vzpomínek na léto v Zoologické a botanické zahradě města Plzně.

Mgr. Vojtěch Kovařík

Ochrana pro ohrožený včelník rakouský

Potkat včelník rakouský (*Dracocephalum austriacum*) – jediného původního zástupce tohoto rodu v naší přírodě je velmi složité. Nevysoká bylina s nápadnými modrofialovými květy (čeleď hluchavkovité) roste v minulosti ve třech oblastech: v Českém krasu, Českém středohoří a na Moravě na Hustopečsku. Dnes se její výskyt zredukoval jen na jednu moravskou lokalitu a necelou desítku míst v Českém krasu. Všechny populace jsou sice na územích s určitým stupněm ochrany, ale počty jedinců donedávna buď stagnovaly nebo dokonce ubývaly.

Je to dáno specifickými nároky této rostliny. S ohledem na to, že potřebuje ke spokojenosti teplá, suchá, a hlavně nezastíněná místa na vápnitém a sprašovém podloží, zužuje se počet možných vhodných lokalit. Jsou to především stepi či slunné kamenité stráně s minimem dřevin. Konkrétně v ČR jsou ideální horní nezaroštělé okraje vápencových stěn s nízkým půdním profilem a orientací ke slunci.

Od roku 2021 je plzeňská zoologická a botanická zapojena do Regionálního akčního plánu pro včelník rakouský v Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Český kras na zvýšení a udržení počtu rostlin na jednotlivých typech lokalit. Hlavním cílem projektu je dosáhnout dostatečného množství jedinců k tomu, aby vznikla stabilní populace schopná nejen růstu bez velkých úbytků, ale hlavně generativní reprodukce (tvorba semen, růst semenáčků). Vhodné podmínky pro tvorbu a klíčení semen a následný růst semenáčků nastávají v přírodě bohužel jen v některých letech, proto se přistoupilo k vysazení matečních rostlin z několika populací do expozice v botanické zahradě, kontrolované péči o ně a následnému sběru semen pro jejich zpětné poskytnutí zástupcům Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK).



Během tří let rostliny v plzeňské botanické zahradě dobře prospívaly a produkovaly dostatečné množství semen. Mladé rostlinky z nich vzešlé už jsou zpátky na lokalitě v blízkosti Srbska v Českém krasu. Poslední rok je bohužel přerostly dřeviny, vysazené hustě kolem místa s včelníky. Ukázalo se, že rostlinám ublížil spád starých listů v zimě a přílišné zastínění na jaře, takže zůstala jen část matečních rostlin spolu s malým počtem nových semenáčků, u nichž nejde zjistit, ze které evidované matečnice pocházejí. Muselo se proto přistoupit k radikálnější prořezávce větví tak, aby tolik nebránily oslunění, k pečlivé údržbě v zimě a v budoucnu dojde pravděpodobně k obnovení stavu rostlin z původních zdrojů.

Vše uvedené je důkazem toho, že na přírodních lokalitách se včelník rakouský neobejde bez vhodného managementu odstraňování náletových dřevin a konkurenčně zdatnějších okolních rostlin. Spolu s posilováním populací díky umělé reprodukci za pomoci botanických zahrad a pracovníků AOPK by to však mohlo tento unikátní ohrožený druh zařazený do Červeného seznamu cévnatých rostlin květeny ČR zachránit i pro budoucí generace.

Text a foto na stránce: Radka Matulová

Aby zůstal koniklec otevřený součástí naší přírody

V České republice nezůstalo mnoho lokalit, na kterých se dá pozorovat koniklec otevřený (*Pulsatilla patens*), rostlina z čeledi pryskyřníkovitých. Naše země leží na západním okraji jeho výskytu. Hlavní areál rozšíření je vedle střední, severní a východní Evropy také Asie až k západočínským provinciím. Bohužel stanoviště, jež tento druh koniklece preferuje, ubývají. Jsou to hlavně jižně orientované travnaté svahy, stepní stráně či okraje lesů.

Protože nevysoká rostlina kvete brzy na jaře (březen až duben), špatně snáší konkurenci zbytků vysokých travin a náletových dřevin na neudržovaných místech. Vždy ji vyhovovaly plochy, kde se pásly ovce a kozy, nebo docházelo k pravidelnému kosení či jinému udržování nízkého trávníku. Není tudíž náhodou, že se nepočtené původní populace udržely do dnešních dnů většinou na místech, kde dodnes probíhá management udržování lokalit dobrovolníky, nadšenci a zaměstnanci AOPK. K těmto lidem se přidaly se svojí nabídkou pomoci rovněž některé botanické zahrady. Jednou z nich je také plzeňská. Již několik let produkuje nejen semena, ale také mladé rostlinky z původních geneticky cenných matečních rostlin z okolí Lišnice. Vzniká tak dostatek jedinců na navrácení tohoto druhu zpět do přírody na lokality pečlivě vybrané zástupci AOPK.

Stejně jako minulý rok se v listopadu 2024 uskutečnila další společná akce, při níž se na několik míst na dvou lokalitách v blízkosti Prahy vrátilo sto mladých konikleců otevřených (viz foto). Dlouhodobě přežije zřejmě jen část z nich, protože jejich další úspěšný růst či reprodukci ovlivní několik faktorů: prostředí (odstraňování okolních agresivních rostlin, travin a náletových dřevin, případně i přílišného množství spadlého listí), počasí (mladé rostlinky nepřežijí dlouhotrvající letní

sucho), chutě a rozmary divoké zvěře (vytrhávání rostlin divokými prasaty, ozobávání květů bažanty) či nedostatek vhodných opylovačů při špatném počasí (rostlina kvete v bezlistém stavu brzy na jaře, kdy se ještě vracejí mrazíky).

Doufáme ale, že tento boj s nepříznivým osudem jednoho konkrétního kriticky ohroženého druhu, zařazeného do červeného seznamu cévnatých rostlin ČR, nebude marný a koniklec otevřený zůstane i díky částečnému přičinění plzeňské botanické zahrady do budoucna součástí naší přírody.



Dárek ke dvacetinám

Na podzim 2023 představila Bečovská botanická zahrada jedinečnou kolekci odrůd růží vyšlechtěných jejich věhlasným českým pěstitelem Janem Böhmem z Blatné. Již v rámci vernisáže zazněl z úst zástupce Sdružení IRIS nápad – což takhle přidat k jedné genové sbírce časem ještě druhou: původních víceméně českých a u nás nejpěstovanějších odrůd jiřinek. Nápad se řediteli zahrady Ing. Jiřímu Šindelářovi zalíbil a na jaře následujícího roku už bylo v zemi na 80 hlíz jasně určených odrůd, dnes už více méně na okraji pěstitelského zájmu. Tím více volají po odborném zachování. Vždyť je to právě jiřinka, sice původem jihoamerická rostlina, jež je nejužší spjatá s našimi národními dějinami od dob českého obrození. Která jiná květina se může něčím podobným pochlubit?

OD KOŘENŮ PO POVÁLEČNOU REALITU

Bečovskou botanickou zahradu na svahu nad řekou Teplou vybudoval v roce 1918 zahradník Beafortů Johann Koditek (někdy uváděno též Jan Kodýtek). Měla rozlohu 19 ha. V roce 1931 bylo v zahradě již 1 305 druhů rostlin z 321 rodů z různých světadílů. Zejména pro rozsáhlou kolekci skalniček a trvalek byla dokonce v té době srovnávána se zahradou v Průhonici, která byla tehdy největší v republice. Bečovská ale nebyla přístupná veřejnosti.

Po druhé světové válce přešla zahrada pod státní správu, což znamenalo její praktickou likvidaci. Vzácné rostliny byly ponechány svému osudu a byly volně přístupné, takže si je lidé z okolí rozebírali do svých zahrádek. Takto zahrada pustla 60 let. V roce 2005 a následujících letech ji jménem základní organizace Berkut Českého svazu ochránců přírody za pomoci několika dalších institucí odkoupil Ing. Jiří Šindelář a začal ji znovu navracet původní věhlas. Letos tak činí s kolektivem právě již dvacet let a na botanické zahradě je to znát. Je znovu napuštěn Korunní rybník, skály a stráně nad údolím se proměnily v alpinum, nové poslání získávají bývalé rybí sádky a prostor kolem nich. Do Bečova se jezdí už nejen na zdejší hrad a zámek, ale stále častěji právě do botanické zahrady.

SPOLEČNÝMI SILAMI

Pro rok 2025 nabídlo Sdružení IRIS Jiřímu Šindelářovi uskutečnit tři společné akce: Květinovou dívku, Růžový víkend a Jiřinkovou slavnost. Návrh byl přijat a všechny tři akce se uskutečnily.

První z nich, červnovou Květinovou dívku, v průběhu její přípravy přejmenovanou pro věk soutěžících (14 až 17 let) a místo konání na Bečovské poupě sice poznamenala velká nemocnost finalistek. Mrzela i neúčast děvčat z Karlovarského kraje,



ale jako celek sklídila akce od všech přítomných potlesk. Předsedkyně poroty – primátorka Karlových Varů a radní Karlovarského kraje Ing. Andrea Pfeiffer Ferklová se dokonce nechala slyšet, že se musí Bečovské poupě opakovat i v příštím roce a finále musí mít na karlovarské kolonádě. Podle všeobecného očekávání se stala prvním Bečovským poupětem Tereza Willlová.

Posláním červencového Růžového víkendu byla popularizace originální sbírky růží vyšlechtěných jejich známým blatenským prvorepublikovým šlechtitelem Janem Böhmem, ale též celé botanické zahrady v plném květu, nabídnout dvoudenní program pro celé rodiny. Což se prostřednictvím přednášek, prezentací, růžové naučné stezky o ceny rozdáváné Šípkovými Růženkami alias šíp-

kovými vilami, několika hudebních vystoupení, dětských workshopů s přispěním krásného počasí určitě povedlo.

Zářijová jiřinková slavnost s oblastní výstavou těchto květin pozdního léta se sice konala na statku Lüftnerka v Zoologické a botanické zahradě města Plzně loni naposled, ale pokračování měla i letos. Právě v Bečovské botanické zahradě. A navázání to bylo velice důstojné. Rozsahem i obsahem. Zdaleka nešlo jen o prezentaci vlastní kolekce původních českých a u nás nejpěstovanějších odrůd jiřinek. Naopak moderní velkokvěté rostliny představil Ing. Petr Bohdan z Plzně-Radčic. Nechyběly ani ukázky jiřin z Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a komerční zahrady Rokytky Praha. Pestrost předkládané květinové nabídky navíc obohatily hrozny z Vinice sv. Kláry v botanické zahradě Praze-Troji a jako určitá rarita hrozny vypěstované Ing. Janem Kratochvílem v Příšově nedaleko Plzně v nadmořské výšce kolem 400 m. Kdo se chtěl o jiřinkách dozvědět víc, zastavil se u naučných tabulí, či si prošel naučnou stezkou, a ještě mohl získat nějakou cenu.

Jako by se jiřinky pěstované v údolí Teplé nemohly dočkat jiřinkového víkendu 6. a 7. září a toho, která z nich bude vyhlášena za nejkrásnější. Ve velkém počaly rozkvétat s několikaletým předstihem a prostřednictvím výstavy v jídelním stanu vyšly vstříc návštěvníkům už v polovině srpna.

Všechny tři uvedené akce získaly od veřejnosti pozitivní hodnocení, takže to byl snad od Sdružení IRIS hezký a důstojný dárek k letošnímu významnému jubileu Bečovské botanické zahrady. I když se na všech obsahově a organizačně podílela měrou vrchovatou i ona sama!

Text a foto František Hykeš



BYDLELA JSEM PŘÍMO NAD ZOO...

Před hotelem Svornost stojím s mladou dámou Petrou Čichovou. Prozrad'te mi, co předcházelo tomu, že tu nyní spolu rozmlouváme a já vás zpovídám pro časopis IRIS?

V jedné ze soutěží plzeňské zoologické a botanické zahrady jsem vyhrála zahraniční zájezd.

Ale Krkonoše jsou české hory.

Ano, české a nejkrásnější. Mám je velice ráda. Dva-krát jsem se do nich vydala dokonce sama. Pěšky, protože ráda chodím a zde je v útulnách a příštích vždy kde složit hlavu. Takže když jste mi nabídl možnost týdenního pobytu v Krkonoších, a dokonce ve čtyřhvězdičkovém hotelu Svornost, neváhala jsem. A nelituji! Opravdu si užívám.

Řekněte mi něco o sobě.

Jsem rodačka z Plzně, bydlela jsem přímo nad zoologickou zahradou. Nyní žiju v Praze, protože jsem se sem přestěhovala za manželem. Ale stále doufám, že se někdy vrátím zpět do Plzně. Dokonce tam mám koupený byt. Je to krásné město.

Prozrad'te, jaký je váš vztah ke zvířatům, k přírodě?

Když jsem ještě bydlela v Plzni, velice ráda jsem navštěvovala zoologickou zahradu. Měla jsem celoroční vstupenku. Mými oblíbenými zvířaty tam byly opice a také žirafy. Je na ně krásný pohled, jak mají dlouhé natažené krky. A líbilo se mi, že se jim dá podívat z očí do očí. Doma jsme měli kocourka,

říkali jsme mu Matýsek. Rodiče také rádi cestují, takže se si nechtěli pořídit žádné nové zvíře. Když za nimi přijedu, jdu alespoň nakrmit a pohladit jednu místní kočku. Je celá černá, dala jsem jí jméno Mikeška.

Máte už nějaké cestovatelské zkušenosti. Jak nahlížíte na zdejší ceny? Jako majitel cestovní kanceláře vyslechnu od klientů řadu názorů.

Podle mne jsou přijatelné.

Kde se vám nejvíce líbí ve světě?

Opravdu ráda mám Itálii. Ne velké pláže, ale místa, kde se dá chodit a poznávat místní kraj při výletech. Byla jsem také v Portugalsku. Také tam jsem hodně chodila, prošla jsem si například Rybářskou stezkou.

V roce držím již zmíněný čtvrtletník IRIS. Co byste vzkázala jeho čtenářům?

Ať jsou šťastní, že mají v Plzni takovou krásnou zoo. Využívají toho a často ji navštěvují.

Rozhovor vedl Michal Sochor

Foto Michal Sochor

EKOLOGICKÉ EMIRÁTY

Loňské dubnové příválové deště změnily dubajské komunikace nejen na několik příštích dnů v řeku plné vody, ale některým z nich přinesly změnu zásadnější a trvalou. Ale nejdříve pár základních informací o tom, co se na pobřeží Perského zálivu ve dnech 15. až 16. dubna 2024 událo. Za 48 hodin tehdy napršelo 150 mm srážek, čili spadlo 150 l vody na metr čtvereční; to je prakticky dolní hranice celoročního srážkového úhrnu pro město Dubaj. Ve skutečnosti číslo bylo ještě vyšší, protože vytrvalý déšť pokračoval též ve středu 17. dubna, to už ovšem nedosahoval takové intenzity. Zápavy, které počasí vyvolaly, byly největší za posledních 75 let. Poničily silnice, domy, auta. V historickém městě Al-Ajn nedaleko hranice s Ománem spadlo za méně než 24 hod. dokonce 254,8 mm srážek, tedy více než normálně za celý rok. V sousedním Ománu si připsaly průtrže mračen na svůj účet dokonce přinejmenším 19 mrtvých. Ale zpět k dubajským komunikacím: Řada z nich, stejně jako veřejných prostranství, není odkanalizovaná. To se musí změnit, rozhodla rázně municipalita, takže kilometry ulic, zejména v předměstských čtvrtích je rozkopaná, pracují na nich těžké stroje, do podzemí se ukládají kanalizační roury. Pokládka kanalizace v Dubaji a její propojování, když téměř celé město leží na rovině, není vůbec snadný úkol. Výjimkou proto nejsou následné opravy i delších úseků, protože se ukázalo, že dosažený spád je nedostatečný. Současně s pokládkou kanalizace vznikají podél ulic chodníky. Ještě před 10 lety v Dubaji něco téměř neznámého, neboť těž chodec zde byl jev takřka neznámý. Stejně je ostatně využívají především cyklisté. S rekonstrukcemi ulic v rozsáhlých vilových čtvrtích mizí jejich jedinečnost a kolorit. Ty současné se podobají jedna druhé: vozovka, po obou jejích stranách chodníky ze zámkové dlažby, na jejich krajích výsadby listnatých stromů (nikoliv palem, ty pro následující účely nejsou prý tak vhodné). Mají posloužit k alespoň částečnému ochlazení horkého městského vzduchu a zachytávání zplodin a prachu z automobilové dopravy. Dříve byly předměstské ulice daleko pestřejší: U jedné vily rostla skupina palem, u druhé dávali přednost dekorativním celoročně zeleným keřům a stromům, u další cizokrajná pomocnice v domácnosti pěstovala rajčata, papriky a bylinky a tak dále.

ZELENÝ KOBEREK MÍSTO TRÁVY

Stromy podél silnic samozřejmě potřebují častou a vydatnou závlivu. A voda je v Dubaji drahá, protože se získává z mořské odsolováním. Zřejmě i proto jsou ve městě nově stále častěji vidět menší umělé parky. Od těch tradičních se odlišují v tom, že přirozený travník v nich nahrazuje jakýsi koberec natažený od hradby k hradbě a imitující trávu. Bohužel v nich nerostou žádné stromy, takže lidé na lavičkách jsou vystaveni nekompromisně sluníčku. Také jsou na rozdíl od těch přírodních dost často liduprázdne.

TRÍDÍM, TRÍDÍŠ, TRÍDÍME. ALE KDEPAK VŠICHNI!

Před každou vilou, a jsou jich v Dubaji tisíce, stojí obvykle dvě nádoby na odpad. Jedna na recyklovatelný a druhá na ten ostatní. Každý den je obchází městský zaměstnanec a v nádobách dělá „pořádek“, aby v každé bylo jen to, co má být. Jednou jsem si udělal malou procházku a nenápadně jsem jednoho z nich kousek ulice sledoval. Práce určitě neměl málo. V některých „popelnících“ byl zřejmě takový mix, že nad ním jen rezignovaně mávnul rukou a následoval k dalšímu číslu. Zajímavé bylo, že podle dalších zjištění nejvíce práce měl před vily, kde nebydleli Arabové, ale přistěhovalci, ve velké míře Evropané.

PTAČÍ PŘEHLÍDKA CESTOU K JEZERŮM LÁSKY

Uměle vybudovaná pouštní jezera spojená do tvaru srdce, také se nazývají Love Laka Dubai, asi hodinku od města, jsou v každém průvodci po Emirátech. Při rozloze přibližně 10 ha jsou prý viditelné i z vesmíru. Jejich vizuální atmosféru ještě dokresluje tisíce stromů, tak aby z ptačí perspektivy tvořily slovo love, tedy láska. Celkem bylo okolo malého moře vysazeno a roste od jeho napuštění v roce 2018 přes 16 000 keřů a stromů. A poněvadž Dubaj a Spojené arabské emiráty vsadily v posledních letech ve velkém na ekologii, průvodce nezapomene podotknout, že je zde vše ekologické. Včetně umyvadel na záchodech, jež jsou z bambusu.

Zatímco jezera lásky jsou velkou turistickou atrakcí a rekreačním místem, z hlediska přírody je zajímavějších několik menších jezer v jejich blízkosti, rovněž v oáze Al Qudra. Žijí u nich pouštní lišky, antilopy a především na 200 druhů ptáků včetně ohroženého orla stepního. U prvního z jezer, správněji rybníků vybagrovaných v okolním terénu, vyložených PVC fólií a napuštěných přiváděnou vodou, lze bohatou avifaunu sledovat rovněž

z pozorovací věže. Je to nejspolehlivější způsob, jak si ptáky prohlédnout, neboť na písčité cestě vedoucí po břehu je poměrně značný provoz a za každým autem se táhne oblak zvířeného prachu. Výstavba jezírek rozšiřujících zdejší živočišnou, ale i rostlinnou biodiverzitu o vodní druhy není prý ještě u konce, postupně přibudou další.

PTAČÍ PŘEHLÍDKA CESTOU K JEZERŮM LÁSKY

Cesta k Indickému oceánu, respektive k Arabskému moři, ještě v Dubaji tematicky navazuje na předchozí výlet. Vede totiž kolem velké přírodní rezervace plameňáků. Před 10 lety ještě byla za městem, ale už tehdy se o ni sváděl boj, protože rozestavěná sídliště na ni útočila z několika stran. V současnosti je jimi zcela obestavěná, ale developerské tlaky ustála.

Naším cílem je město Kalba v separátní části emirátu Šardža v zátce Ománského zálivu. Turistům nabízí toto poklidné univerzitní město s 35 000 obyvateli mezi hradbami vysokých hor a mořským pobřežím především luxusní ubytovací rezort na nevelkém ostrově jen pár set metrů od středu města. Spíše se tam sice v bývalých vojenských stanech, ale v naprostém komfortu. Ubytované převážně z parkoviště bárka podobná těm, jež neustále pendlují mezi novou a starou Dubají. Hned vedle směrem k hranici s Ománem se nabízí další lákadlo: rozsáhlý mangrovový porost se stovkami vodních uliček, kterými se dá proplouvat na kajacích. Obrovský zážitek, prý. Kdo si však chce opravdu prohlédnout mangrov, něco se dozvědět o jejich obyvatelích, o celé rozlehlé přírodní rezervaci, ten zvolí procházku po naučném chodníku. Sice určitě ne tak



U umělých jezer

▼ Kam se podíváš, samé mangrovové pralesy.

Foto František Hykeš



Foto Hanka Hykešová

romantickou, ale o to poučnější. A začne v environmentálním centru. Ještě voní novotou, sestává ze tří betonových shodných modulů. Jak se vyznačuje moderní architekturou, tak stejně moderní je jeho interiér. Je v něm ukázáno vše, co sousední mangrově nabízí. V živé podobě, ve formě preparátů, prostřednictvím projekcí... Nádherou podívanou skýtá několik velkých akvárií s rybami a dalšími mořskými živočichy. Zvlášť zaujmou hvězdice a mořští ježci. Inspirativním nápadem je silná lupa posouvající se nad preparáty hmyzu a drobných savců. Jeden modul je věnován učebně environmentálního vzdělávání škol. Srozumitelná environmentální osvěta je však prostoupena celým komplexem. Návštěvník se např. dozví, že emirát Šardža má v boji proti globálnímu oteplování díky svým početným mangrovovým porostům ze všech emirátů SAE nejlepší podmínky. Sousední mangrovový prales dokáže – podle informace – zredukovat negativní dopad provozu 50 000 osobních aut.

Klimatická změna se Spojeným arabským emirátům samozřejmě nevýhdy. A bolí je ještě více než Evropu. Udeřili u nás letní tropy s extrémními teplotami, rtuť teploměru se vyšplhá den, dva nejvýše jen nad 40 °C. Tam maxima atakují čísla blízko šedesátky.

Ukázky místních živočichů pokračují též venku – např. bazénem s různými druhy krabů či voliérou se zdejšími ptactvem. Ale to už pevnina končí a začíná pobřežní mangrovová houština nekončící, kam oko dohlédne. Lávka se klikatí mezi starými pokroucenými kmeny polostromů starými až 300 let. Jejich vzdušné kořeny ční vysoko nad bahnitou vodou, v níž v pravidelných intervalech probublává unikající metan. Ale mrtvo pod hladinou rozhodně není. Každou chvíli to dokazují hejna ryb od centimetrových až půl metrové nebo větší. Když se člověk nasatí té prazvláštní podívanou, udělá několik desítek prakticky víceméně stejných fotek, zjistí, jak uklidňující je procházka touto přímořskou džunglí. Zjištění je to i praktické, neboť návrat na pevninu je stejnou cestou, kdy už nic nového nepřekvapí.

Spojené arabské emiráty (SAE) jsou moderním velice bohatým blízkovýchodním státem. Ne vše se dá samozřejmě posuzovat našimi evropskými měřítky. Environmentální osvěta, ekologické vnímání světa tu ale na okraji zájmu rozhodně nejsou! A to i v takovém nábožensky ortodoxním emirátu jako je právě Šardža. Kde se i Nový rok v nejluxusnějších turistických rezortech vítá bublinkovým vínem bez alkoholu.

František Hykeš

Návštěvnícký servis

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

Otevřeno denně březen – říjen: 8 – 19 hod. (pokladny do 18 hod.)

listopad – únor: 9 – 17 hod. (pokladny do 16,30 hod.)

Vstupné: dospělí 220 Kč, zlevněné 160 Kč.

Rodinné vstupné: dva dospělí + dvě děti 720 Kč.

Dva dospělí + tři děti 850 Kč.

Děti do tří let vstup zdarma.

Parkoviště 100 Kč (osobní auto), 150 Kč (autobusy).

Dinopark je v období listopad až březen uzavřen.

Roční permanentky Zoo a BZ – rodinná

(dva dospělí + dvě děti po dovršení věku 3 let) 3 000 Kč,

(dva dospělí + tři děti 3 200 Kč)

V pondělí senioři nad 60 let v Zoo a BZ 30 % sleva!

Psí do Zoo a BZ přístup nemají!

Akva-tera Palackého ul. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 70 Kč, zlevněné 50 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

Pro opakované návštěvy Zoo a BZ

i Akva-tera využijte výhodných permanentek!

Podrobný ceník najdete na webových stránkách zahrady.

Zoologická a botanická zahrada města Plzně

Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň, tel.: 378 038 325

<http://www.zooplzen.cz> e-mail: zoo@plzen.eu

Facebook: Zoo Plzeň

ZNÁME SE?

Foto 2x Kateřina Misíková



Evropská asociace zoo a akvárií (EAZA) se prostřednictvím záchranného programu (EPP) významnou měrou podílí na záchraně ohrožených živočišných druhů, a to nejen z Evropy, ale prostřednictvím členských subjektů, k nimž samozřejmě patří i Zoologická a botanická zahrada města Plzně, z celého světa. Právě následující soutěžní kolo je věnované živočichu z míst od nás hodně vzdálených: australskému klokánku králíkovitému. Při návštěvě zoologické a botanické zahrady se na něj můžete podívat v levé části Tropického pavilonu.

- 1 Významnou skupinou jsou vačnatci. K čemu vak, od něhož je jejich název odvozen, používají: A/ k uchování rosy, B/ k přenášení potravy a stavebního materiálu na hnízda, C/ matky v něm nosí nějaký čas ne zcela ještě vyvinutá mláďata.**
- 2 Žijí vačnatci ještě někde jinde mimo území australské oblasti a Ameriky? ANO – NE**
- 3 Je Austrálie a Oceánie kontinentem? ANO – NE**
- 4 Co nejvíce ohrozilo původní australské živočišné druhy: A/ několik mohutných zemětřesení a sopečných erupcí, které zcela změnily charakter země, B/ zavlečení nepůvodních zvířat jako jsou králci, kočky, krysy, ropuchy obrovské, C/ jejich přemnožení a z toho plynoucí nedostatek potravy?**
- 5 Je-li Austrálie a Oceánie kontinentem, je pravda, že nejmenším? ANO – NE**
- 6 Klokánek králíkovitý patří k nejmenším klokánům. Klokán rudý k největším. Poznáte, který je který na fotografiích?**

Odpovědi zasílejte na adresu: hykes@plzen.eu, (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzně Pod Vinicemi 9 301 00 Plzeň a těšte se v případě správných odpovědí a štěstí při losování na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci z 1. čísla časopisu IRIS, ročník 2025 (opět vyhrává pětice vylosovaných): Ing. Jan Vajz, Trnová; Ing. Dana Hájková, Stod; Soňa Maglocká, Plzeň; Jana Kozáková, Strakonice; Vlasta Chaloupská, Plzeň.

Správné odpovědi na soutěžní otázky z 1. čísla IRISu 2025:

1/ kaloni a netopýři patří mezi letouny a jsou to savci; **2/** ostrovy Rodriguez, Mauricius a několik dalších menších, na nichž se vyskytuje kaloň rodriguezský čili zlatý, se nacházejí v Indickém oceánu; jsou součástí Maskarénského souostroví, jež leží asi 1 000 km od Madagaskaru; **3/** kaloň rodriguezský má zlaté hlavu, krk a z hrudi ramena; **4/** kaloni jsou býložravci, netopýři hmyzožravci; **5/** Gerald Durrell; **6/** dotyčná kniha se jmenuje Zlatí netopýři a růžoví holubi.

Všem výhercům blahopřejeme!

SOCHOR.CZ

CESTOVNÍ KANCELÁŘ

Pojed'te s námi ještě v tomto roce.
Jsme nepřetržitě na trhu 35 let.
Tel.: 724 122 827,
Slovanská 7, Plzeň.

www.sochor.cz

Jak získat časopis Iris

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovného. Poplatek za posílání čtyř čísel činí 200 Kč. Pokud si chcete čtvrtletník IRIS předplatit, kontaktujte nás na e-mailu: zoo@plzen.eu, nebo na telefonu: **378 038 303**, případně poštou na adrese: **Zoo a BZ Plzeň, Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň**.

Bezplatně lze časopis získat v jeho distribučních místech:

V **Plzni** na adrese vydavatele, v Akva-tera v Palackého ul. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, v podatelně Krajského úřadu Plzeňského kraje, v Národním pedagogickém institutu ČR v Čermákově ul. 18, ve Studijní a vědecké knihovně PK a na obvodních úřadech Plzeň 1 až 4. V **Karlovy Vary** na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magistrátu města, v Národním pedagogickém institutu ČR v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Roli. V **Čechu** v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat také ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji a dále v informačních centrech v Klatovech, Rokycanech, Stříbře a Rožmitále pod Tř., v Muzeu Českého lesa v Tachově, v sídle Svazku obcí Blatenská v ul. Na Tržišti/Spálená a na odboru životního prostředí MěÚ Strakonice v ulici Na Stráži.

ZOOTRHY 2025

9 – 12 hodin, areál bývalé plzeňské papírny,
Zahradní 173/2

18. 10., 15. 11., 13. 12.

Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv, chovatelských potřeb a literatury. Jejich přejímka od 6 do 9 hod.
Cena stolu 200 Kč. Bezplatná veterinární poradna.

Rezervace: 777578 676. Pořadatel burzy si vyhrazuje právo změnit v případě nutnosti termín nebo místo konání Zootrhů Plzeň.

Sledujte proto www.zootrhy.wz.cz

**PLZEŇSKÁ
TEPLÁRENSKÁ**
Více než energie

NEJVĚTŠÍ VÝROBCE ENERGIE V PLZEŇSKÉM KRAJI

ZÁKLADNÍ PŘEDMĚTY PODNIKÁNÍ

- výroba tepelné energie
- výroba elektrické energie
- rozvod a distribuce tepelné energie a energie chladu
- výstavba, připojování a rekonstrukce stávajících tepelných zařízení



TEPLO

Společnost zásobuje teplem přes 40 tisíc domácností, řadu institucí a mnoho výrobních podniků.



CHLAD

Energii chladu je možné využívat jak pro klimatizaci komerčních a bytových objektů, tak pro průmyslové chlazení.



ELEKTŘINA

Výroba energie z uhlí, ale navíc i z obnovitelného zdroje - biomasy řadí společnost na špičku mezi českými energetickými podniky.



EKOLOGIE

Primárním úkolem společnosti je vyrábět energii nejen levně, ale také s co největšími ohledy na životní prostředí.

Plzeňská teplárenská, a.s., Doubravecká 2760/1, 301 00 Plzeň
telefon: 377 180 111, zelená linka: 800 505 505
e-mail: inbox@plzenskateplarenska.cz



www.plzenskateplarenska.cz